

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเกณฑ์การตัดสินการประกวดศิลปะนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ศิลปศึกษา
2. ศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
3. การประกวดศิลปะนักเรียน
 - 3.1 องค์ประกอบทั่วไปของการประกวด
 - 3.2 เกณฑ์การตัดสิน
4. เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDER (Ethnographic Delphi Futures Research)
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศิลปศึกษา

คำว่า ศิลปะ ได้ปรากฏและนำมาใช้กับระบบการศึกษาของไทยเป็นครั้งแรก โดยกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อ พ.ศ. 2456 ในการจัดตั้งโรงเรียนเพาะช่าง ใช้ชื่อเป็นภาษาอังกฤษว่า "School of Art and Crafts" แปลว่า โรงเรียนศิลปหัตถกรรม (สุชาติ สุทธิ 2530 : 74)

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2522 : 3) ได้ระบุความหมายของวิชาศิลปศึกษาไว้ว่า ศิลปศึกษาคือ การให้การศึกษาด้านศิลปะแก่เด็กและการเสริมสร้างศิลปะนิสัยให้แก่เด็ก

ชโล พงษ์สามารถ (2526 : 1) กล่าวว่า ศิลปศึกษา คือ การเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้ประสบการณ์ จินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์แสดงออกเป็นผลงานด้านต่าง ๆ เช่น การเขียนภาพระบายสี การปั้น การแกะสลัก การพิมพ์ การประดิษฐ์จากวัสดุต่าง ๆ โดยครูต้องให้โอกาสแก่เด็กในการแสดงออกอย่างเสรี มีอิสระในขอบเขต ครูจำเป็นต้องวางโครงการสอนระยะยาว โดยวางแผนการเรียนการสอน จัดเนื้อหา วัสดุ วิธีการอย่างกว้างขวาง ให้สอดคล้องกับบุคลิกภาวะตามวัยของเด็ก

รูสซอพฟ์ และ สวอร์ทซ์ (Rueschhoff and Swartz 1969 : 5) กล่าวว่า วิชาศิลปศึกษาเป็นวิชาที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพด้านความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนแต่ละคนโดยตรง และกิจกรรมทางศิลปศึกษาช่วยให้นักเรียนกล้าแสดงออกซึ่งความคิดสร้างสรรค์ของตนเอง

ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล (2533 : 4) ได้ระบุให้เห็นว่าศิลปศึกษาต่างกับวิจิตรศิลป์ เพราะวิจิตรศิลป์ (Fine Arts) จะเน้นเรื่องการเรียนศิลปะจริงจัง แต่ศิลปศึกษา (Art Education) เป็นศาสตร์ที่มุ่งเป้าหมายไปที่กระบวนการเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ (The Creative Process) การแสดงออก (The Self-Expression) และการรับรู้เกี่ยวกับความงาม (Aesthetic Awareness)

โลเวนเฟลด์ และ บริทเทน (Lowenfeld and Brittain : 1970) ได้อธิบายข้อแตกต่างระหว่างปรัชญาศิลปศึกษากับปรัชญาวิจิตรศิลป์ ดังนี้

ปรัชญาศิลปะศึกษา (Philosophy of Art Education)	ปรัชญาจิตรศิลป์ (Philosophy of Fine Art)
<ol style="list-style-type: none"> 1. เป้าหมายมุ่งสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์และการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ 2. ใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือให้เกิดการแสดงออกและความคิดสร้างสรรค์ 3. กระบวนการสร้างสรรค์งานถือเป็นสิ่งสำคัญที่สุด 4. เน้นความไวในการรับรู้ด้านอารมณ์ ความคิดจากสิ่งที่มองเห็น 5. ความรู้สึกที่มีอยู่เบื้องหลังผลงานสำคัญที่สุด 6. สนับสนุนให้เรียนรู้ด้วยการค้นคว้าทดลอง 7. นำไปใช้พัฒนาชีวิตด้านอื่น ๆ ได้ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. เน้นคุณค่าด้านความงามของผลงานที่ปรากฏออกมา 2. ใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือสร้างผลงานศิลปะที่เป็นรูปธรรม 3. ผลงานที่ปรากฏเป็นสิ่งสำคัญที่สุด 4. เน้นการทำงาน สร้างงานที่ดี 5. ความงามที่ปรากฏในผลงานสำคัญที่สุด 6. สนับสนุนให้เรียนรู้ด้วยการฝึกฝนอบรม ศึกษาทฤษฎีและกรรมวิธีต่าง ๆ 7. นำไปประกอบอาชีพได้

เดซ (Dace 1978 : 191) กล่าวว่าการศึกษาศิลปะควรเน้นให้ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) โดยมุ่งให้มีความรู้ (Knowledge) โดยให้ผู้เรียนสามารถระบุชื่อ อธิบาย จำแนก พรรณนา จำ ฯลฯ และมุ่งให้มีทักษะและความสามารถ (Skills and Abilities) โดยให้ผู้เรียนสามารถแก้ปัญหา แปลความหมาย ปฏิบัติการทางศิลปะ เช่น การวาด การประยุกต์ ฯลฯ และควรเน้นให้ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านจิตพิสัย (Affective Domain) โดยมุ่งให้มีเจตคติและความซาบซึ้ง (Attitudes and Appreciations) คือให้ผู้เรียนสามารถชื่นชม ตัดสินใจเลือก และแสดงออกในส่วนที่ตนสนใจได้

บาร์แคน (Barkan : 1955) กล่าวว่า การศึกษาศิลปะนั้นควรเน้นประสบการณ์ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive) คือความฉลาดเฉลียว ผู้เรียนจะได้ประสบการณ์ด้านสุนทรียศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ประวัติศิลปะ และด้านศิลปะวิจารณ์ นอกจากนี้ ศิลปศึกษาควรจะมุ่ง เสริมการพึ่งตนเองของเด็ก สนับสนุนให้คิด ทำ แก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเอง โดยเริ่มฝึกฝนกันตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา

คลาก และ ซิมเมอร์แมน (Clark and Zimmerman : 1978) และนักศึกษาศิลปะ ได้สานต่อความคิดของบาร์แคน โดยจัดองค์ความรู้ด้านศิลปศึกษาออกเป็น 4 หมวด ดังนี้

1. หมวดสุนทรียศาสตร์ (Aesthetic) ได้แก่ การเสริมให้เด็กมีความรู้สึกรับรู้ความงาม โดยย่ำสิ่งเร้า ซึ่งได้แก่วัตถุที่มีความงามเป็นสิ่งกระตุ้น
2. หมวดประวัติศาสตร์ศิลป์ (Art History) เป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของศิลปะ ตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน
3. หมวดศิลปะวิจารณ์ (Art Criticism) เป็นการส่งเสริมให้เด็กแสดงความคิดเห็นทางศิลปะอย่างมีเหตุผล
4. หมวดศิลปะปฏิบัติ (Art Performance) มีความสำคัญ 2 ประการ คือ กระบวนการทำงานศิลปะ (Process) และผลผลิตทางศิลปะ (Product) กิจกรรมทางศิลปะมีหลายรูปแบบ เช่น วาดภาพ จัดภาพ ต่อเติมภาพ การใช้สี ฯลฯ

วีรุม ตั้งเจริญ (2530 : 15) เน้นว่า ไม่ว่าจะเป็นการเรียนการสอนศิลปะในซีกโลกใด ๆ กิจกรรมศิลปะปฏิบัติจะต้องมีเกิดขึ้นเสมอ นั่นคือเด็กจะต้องรู้จักทำงานศิลปะ (Art Product) และการเรียนการสอนศิลปศึกษาต้องเน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง (Child Center) เน้นการแสดงออกจากภายในตัวของเด็ก (Inner Self-Expression)

เลิศ อานันทนะ (2531 : 4) กล่าวว่า การแสดงออกทางด้านศิลปะของเด็กสามารถส่งเสริมได้ 2 ลักษณะคือ

1. การแสดงออกอย่างอิสระ หมายถึง การเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกตามความคิดเห็นและความพอใจของตน โดยไม่ต้องกำหนดเนื้อหาเรื่องราวหรือกฎเกณฑ์ใด ๆ ทุกอย่างให้เป็นไปตามความคิดคำนึงของเด็กให้มากที่สุด วิธีการนี้เด็กควรได้รับความแนะนำให้กล้าตัดสินใจอย่างรวดเร็วฉับพลัน จะช่วยให้เด็กเกิดความสุขสนทนและเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น

2. การแสดงออกตามเนื้อหาเรื่องราว ได้แก่ การแสดงออกโดยมีเงื่อนไขจากเนื้อหาเรื่องราวที่กำหนดให้ วิธีนี้เป็นวิธีที่ค่อนข้างยากกว่าวิธีแรกเพราะจะมีเรื่องราวเป็นตัวกำหนดและเด็กจำเป็นต้องอาศัยพื้นฐานประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ

วิรุณ ตั้งเจริญ (2530 : 19) กล่าวว่า เมื่อเด็กสร้างงานศิลปะ จะด้วยวัสดุใด ๆ ก็ตาม ศิลปะจะส่งเสริมเด็ก 3 ด้าน คือ

1. ส่งเสริมประสิทธิภาพด้านการรับรู้ คือ รับรู้จากสิ่งแวดล้อมรอบตัวแล้วถ่ายทอดลงไปในงานศิลปะ ด้วยเหตุนี้สิ่งแวดล้อมจึง เป็นสิ่งสำคัญที่เด็กจะ เรียนรู้โลกและความรู้ทั้งหลาย ย่อมมาจากสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กนั่นเอง

2. ส่งเสริมประสิทธิภาพด้านการคิด ขณะที่เด็กสร้างสรรค์งานศิลปะ เด็กจะจัดระบบความคิดอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องในอันที่จะควบคุมการแสดงออกได้อย่างที่เขาคิดคำนึง

3. ส่งเสริมประสิทธิภาพด้านความรู้สึก เด็กจะไม่เพียงรับรู้เข้าใจอารมณ์ ความรู้สึกเฉพาะของตน แต่จะรับรู้และเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของบุคคลที่อยู่รอบตัวด้วย ดังนั้น เด็กจะเสนอแง่มุมต่าง ๆ ทั้งที่เป็นส่วนตัวและรอบตัว

สังคม ทองมี (2530 : 23) กล่าวว่า วิชา ครูศิลป์ศึกษา เป็นบุคคลที่จะต้องเข้าใจเอาใจใส่ในการสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมในการสอน เพื่อเป็นการกระตุ้นเร้าใจให้เด็กมีการเรียนรู้ ครูควรเชื่อมั่นว่าให้เด็กสนใจและรักศิลปะ

สุลักษณ์ ศรีบุรี (2530 : 59) ก็ระบุว่า คุณสมบัติของครูศิลปะที่พึงประสงค์ ข้อหนึ่งนั้นคือกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์

หน้าที่ของครูศิลปะจึงได้แก่ การพัฒนาให้เด็กค้นพบตัวเอง กระตุ้นความรู้สึกจากภายในของเด็กออกมา สร้างบรรยากาศที่จะทำให้เกิดการแสดงออกทางสุนทรีย์ สร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อความคิดสร้างสรรค์เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ความหมายและคุณค่าประสบการณ์ทางศิลปะ (ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล 2533 : 35) ครูจะเป็นผู้สนับสนุน โดยไม่เข้าไปแทรกแซง การสร้างสรรค์นั้น ๆ เช่น ให้เด็กทำงานกลุ่มและเดี่ยว ให้เด็กมีอิสระในการเลือกทำงานที่ตนต้องการ ดังนั้นครูศิลปศึกษาจึงต้องฝึกฝนทักษะทางศิลปะ รู้และเข้าใจในเรื่องศิลปะที่เกี่ยวข้องกับเด็กควบคู่ไปกับเรื่องจิตวิทยาการศึกษาด้วย

เปียเจต์ (Piaget : 1930) ได้แนะนำว่าในการสอนศิลปศึกษาบางครั้งครูอาจไม่ต้องการสอนเลขก็ได้ เพียงแต่ครูนำวัสดุอุปกรณ์ด้านศิลปะที่น่าสนใจและท้าทายมาแนะนำ แล้วให้เด็กสร้างสรรค์งานจากวัสดุนั้น ๆ

จึงอาจกล่าวได้ว่า ศิลปศึกษาเป็นวิชาที่มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนให้มีความเจริญงอกงามในพัฒนาการด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม โดยการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ การแสดงออกที่เหมาะสมเพื่อสร้างลักษณะนิสัยและพฤติกรรมที่ดี ศิลปศึกษาเป็นศาสตร์ที่มีความละเอียดอ่อน ลึกซึ้ง ความสำคัญของการเรียนการสอนศิลปศึกษาจึงอยู่ที่ครูผู้สอนที่ควรจะทำหน้าที่ให้ถูกต้อง โดยสมบูรณ์

ศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) มีความมุ่งหวังที่จะพัฒนานักเรียนใน 3 ประการ คือ (กรมวิชาการ 2533 : 1)

1. พัฒนาปัญญาให้เจริญงอกงามเพื่อเป็นพื้นฐานในการรับความรู้ต่อไปโดยไม่หยุดยั้งและการนำความรู้ไปใช้
2. พัฒนาลักษณะนิสัยอันดีงามเพื่อความเป็นพลเมืองดีของประเทศไทย

3. พัฒนาคูณลักษณะที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพ การพัฒนาดังกล่าวจะเป็น
พื้นฐานของการดำรงชีวิตต่อไป

ฉะนั้น เพื่อให้เป็นไปตามความคาดหวัง หลักสูตรจึง เน้น 3 ประการดังนี้

1. จัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการและการปฏิบัติ

ในปัจจุบันนี้ วิทยาการ และ เทคโนโลยีใหม่ได้รุดหน้าไปเรื่อย ๆ เป็นไปมามาได้
หลักสูตรจะตามให้ความรู้ในเรื่องดังกล่าวได้ครบถ้วนและทันทั่วถึง ฉะนั้นหน้าที่ของหลักสูตรคือการ
ทำให้เครื่องมือเพื่อเป็นเครื่องรับความรู้ แสดงหาความรู้ และวิธีการที่จะนำความรู้นั้นไปใช้ ดังนั้น
ในการจัดการเรียนการสอนจึงควรใช้เนื้อหาวิชาต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร เป็นสื่อให้นักเรียน
ได้พัฒนาสติปัญญาให้เจริญงอกงาม ให้รู้จักคิดอย่างมีกระบวนการ ฉะนั้นครูไม่ควรมุ่งตัวเนื้อหาหรือ
ข้อมูลเป็นสำคัญ แต่ความมุ่งเน้นที่จะปลูกฝังวิธีการที่จะทำให้นักเรียน เข้าใจหลักการของเนื้อหา
และวิเคราะห์เนื้อหาต่าง ๆ เพื่อหาข้อสรุปสืบเนื่องที่จะเกิดและการนำไปใช้ใน เรื่องการนำความรู้
ไปใช้นั้น วิธีการที่จะได้ความคิดว่าจะเอาไปใช้อย่างไรนั้นจะ เกิดขึ้นต่อเมื่อนักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ
จริง

2. ส่งเสริมให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตร

หลักสูตรคำนึงถึงความต้องการที่หลากหลายของแต่ละท้องถิ่นซึ่งแตกต่างกันในด้าน
สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เศรษฐกิจและสังคม จึงเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นสามารถพัฒนาหลักสูตรให้
เหมาะสมกับความต้องการและเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น เพื่อให้นักเรียนในแต่ละท้องถิ่นได้รับ
ประโยชน์จากความแตกต่าง รวมทั้งปลูกฝังให้นักเรียนมีความรักและผูกพันกับท้องถิ่นของตนอีกด้วย

3. ให้นักเรียนมีโอกาสเลือกรายวิชาต่าง ๆ ได้ตามความถนัดและความสนใจของนักเรียน

หลักสูตรเปิดโอกาสให้นักเรียนเลือกรายวิชาต่าง ๆ ในกลุ่มวิชาบังคับเลือก และกลุ่มวิชาเลือกเสรี ตามความสนใจและถนัดของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนได้ค้นพบความถนัดและความสามารถ และได้พัฒนาความสามารถได้สูงสุดตามศักยภาพ ดังนั้นโรงเรียนจึงควรถือเป็นหน้าที่ที่จะจัดบุคลากร อุปกรณ์ สถานที่และอื่น ๆ เพื่อเปิดวิชาเลือกให้นักเรียนอย่างกว้างขวาง

หลักสูตรได้กำหนดจุดประสงค์ของวิชาศิลปศึกษาไว้ดังนี้

1. เพื่อให้มีความรู้และความเข้าใจพื้นฐานด้านศิลปศึกษา
2. เพื่อให้เห็นคุณค่าของศิลปะ มีความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมไทย และรู้จักรักษาเพื่อเป็นมรดกสืบทอดต่อไป
3. เพื่อสามารถใช้ศิลปะ พัฒนาจิตใจ บุคลิก และรสนิยม
4. เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานศิลปะ ได้ตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง

ตามโครงสร้างของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) นี้ วิชาศิลปศึกษาถูกจัดอยู่ในกลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพควบคู่กับวิชาพลานามัย โดยวิชาศิลปศึกษาถูกแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ วิชาบังคับแกนและวิชาเลือกเสรี (โรงเรียนกุนทรูทธารามวิทยาคม 2533 : 41-44)

1. วิชาบังคับแกน มี 6 รายวิชาคือ ศ 101 ศ 102 ศ 203 ศ 204 ศ 305 และ ศ 306 ให้เรียนภาคเรียนละ 1 รายวิชา ดังนี้

มัธยมศึกษาปีที่ 1 :

ศ 101	ศิลปะกับชีวิต 1	1 คาบ/สัปดาห์/ภาค	0.5 หน่วยการเรียนรู้
ศ 102	ศิลปะกับชีวิต 2	1 คาบ/สัปดาห์/ภาค	0.5 หน่วยการเรียนรู้

มัธยมศึกษาปีที่ 2 :

ศ 203	ศิลปะกับชีวิต 3	1 คาบ/สัปดาห์/ภาค	0.5 หน่วยการเรียนรู้
ศ 204	ศิลปะกับชีวิต 4	1 คาบ/สัปดาห์/ภาค	0.5 หน่วยการเรียนรู้

มัธยมศึกษาปีที่ 3 :

ศ 305	ศิลปะกับชีวิต 5	1 คาบ/สัปดาห์/ภาค	0.5 หน่วยการเรียนรู้
ศ 306	ศิลปะกับชีวิต 6	1 คาบ/สัปดาห์/ภาค	0.5 หน่วยการเรียนรู้

คำอธิบายรายวิชาศิลปะกับชีวิต

ศ 101	ศิลปะกับชีวิต 1	1 คาบ/สัปดาห์/ภาค	0.5 หน่วยการเรียนรู้
-------	-----------------	-------------------	----------------------

จุดประสงค์

เพื่อให้เกิดทักษะพื้นฐาน มีความเข้าใจและ เห็นคุณค่าของศิลปะ

คำอธิบายรายวิชา

ปฏิบัติงานศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ในเรื่องการเขียนรูป และ/หรือการปั้นรูปตามแบบหรือของจริง โดยเน้นรูปร่าง ขนาด และสัดส่วน ด้านขับร้องดนตรีและนาฏศิลป์ในเรื่อง การขับร้องเพลงราวง เพลงพื้นเมือง เพลงประกอบการฟ้อนรำ และเพลงอื่น ๆ โดยสามารถทำจังหวะให้เข้ากับเพลง และฟ้อนรำอย่างง่าย ๆ เช่น ราวง ราพื้นเมือง เพื่อให้มีความรู้พื้นฐานความเข้าใจ ชื่นชม และ เห็นคุณค่าของศิลปะนั้น ๆ

ศ 102 ศิลปะกับชีวิต 2

1 คาบ/สัปดาห์/ภาค

0.5 หน่วยการเรียนรู้

จุดประสงค์

เพื่อให้สามารถเลือกรูปแบบศิลปะที่สนใจและมีความคิดริเริ่ม

คำอธิบายรายวิชา

ปฏิบัติงานศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ในเรื่องการเขียนรูปแบบ และ/หรือการปั้นรูป เป็นทิวทัศน์ เรื่องราว การดำรงชีวิตและอื่น ๆ โดยให้แสดงออกตามความสนใจ ความสามารถและความถนัด และจินตนาการของแต่ละคน ด้านขับร้อง ดนตรี และนาฏศิลป์ ในเรื่องการขับร้องเพลงไทย เพลงไทยสากล เพลงพื้นเมือง เพลงประกอบการฟ้อนรำ และเพลงอื่น ๆ โดยส่งเสริมให้ร้องเพลงเป็นหมู่ และฟ้อนรำที่มีแบบแผนอย่างง่าย ๆ เช่น ราชวงมาตรฐาน (เพลงถิ่นเดือนหงาย ทำสอดสร้อยมาลาแปลง) ราชพื้นเมือง เพื่อให้มีความรู้พื้นฐานความเข้าใจชื่นชมและเห็นคุณค่าของศิลปะนั้น ๆ

ศ 203 ศิลปะกับชีวิต 3

1 คาบ/สัปดาห์/ภาค

0.5 หน่วยการเรียนรู้

จุดประสงค์

เพื่อให้สามารถแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบและคุณค่าของศิลปะ

คำอธิบายรายวิชา

ปฏิบัติงานศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ในการเขียนรูป และ/หรือการปั้นตามประสบการณ์หรือจินตนาการที่เป็นไปได้ของแต่ละคน ด้านขับร้อง ดนตรี และนาฏศิลป์ในเรื่องการขับร้องเพลงไทย เพลงไทยสากล เพลงประกอบการฟ้อนรำ เพลงประสานเสียงอย่างง่าย ๆ โดยใช้โน้ตขั้นพื้นฐานประกอบการขับร้องและการบรรเลง และฟ้อนรำที่มีแบบแผนอย่างง่าย ๆ เช่น ราชวงมาตรฐาน (เพลงงามแสงเดือน ทำสอดสร้อยมาลา) ราชพื้นเมือง เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานศิลปะและวิจารณ์งานศิลปะในด้านรูปแบบ ความงาม ความหมาย และคุณค่าได้ตามวุฒิภาวะ

ศ 204 ศิลปะกับชีวิต 4 1 คาบ/สัปดาห์/ภาค 0.5 หน่วยการเรียนรู้

จุดประสงค์

เพื่อให้สามารถสร้างสรรค์งานศิลปะตามความสนใจ ความสามารถ และความถนัด

คำอธิบายรายวิชา

ปฏิบัติงานศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ในรายงานออกแบบเบื้องต้น เช่น การออกแบบตัวอักษร เครื่องหมาย ด้านการขับร้องดนตรี และนาฏศิลป์ในเรื่องการขับร้องเพลงไทย เพลงสากล เพลงประกอบการพ้อนรำ เพลงประสานเสียง ประดิษฐ์ทำนองง่าย ๆ สำหรับใช้ประกอบเพลง และ/หรือการแสดง ปฏิบัติเครื่องดนตรีง่าย ๆ ตามความถนัด เช่น เครื่องกำกับจังหวะ ชลุ่ย หีบเพลงปาก เครื่องดนตรีพื้นเมือง เพื่อแสดงออกทางศิลปะได้ตามวุฒิภาวะ

ศ 305 ศิลปะกับชีวิต 5 1 คาบ/สัปดาห์/ภาค 0.5 หน่วยการเรียนรู้

จุดประสงค์

เพื่อสามารถนำความรู้และความเข้าใจทางศิลปะ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

คำอธิบายรายวิชา

ปฏิบัติงานศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ในเรื่องการนำความรู้ทางศิลปะมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การจัดนิทรรศการ ประดับตกแต่งที่อยู่อาศัย สถานที่และสิ่งแวดล้อม ด้านขับร้อง ดนตรีและนาฏศิลป์ในเรื่องขับร้อง เล่นดนตรี พ้อนรำ และฟังเพลงในโอกาสต่าง ๆ เพื่อให้สามารถนำความรู้และความเข้าใจทางศิลปะมาปรับใช้ได้อย่างเหมาะสมมีรสนิยมเกิดความงามและกลมกลืนกับชีวิตประจำวัน

ศ 306 ศิลปะกับชีวิต 6

1 คาบ/สัปดาห์/ภาค

0.5 หน่วยการเรียนรู้

จุดประสงค์

เพื่อให้สามารถใช้ศิลปะ เป็นพื้นฐานสำหรับงานอดิเรก หรือประกอบอาชีพตามความถนัดและความสนใจ

คำอธิบายรายวิชา

ปฏิบัติงานศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ในเรื่องการความรู้ ความสามารถทางศิลปะมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น ทายของชาว์ราย เขียนป้ายโฆษณา ประชาสัมพันธ์ ด้านขับร้อง ดนตรี และนาฏศิลป์ในเรื่องการบรรเลงดนตรีรวมวง การพ่อนรำแบบมาตรฐาน ราชพื้นเมือง การแสดงประจำท้องถิ่น เพื่อให้สามารถใช้ศิลปะให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

2. วิชาเลือกเสรี มี 39 รายวิชา แบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ

กลุ่มที่ 1 ทัศนศิลป์มีทั้งสิ้น 19 รายวิชา คือ ศ 001 ถึง ศ 0119 โดยมีเนื้อหาครอบคลุมทั้งด้านจิตรกรรม ประติมากรรม การแกะสลัก ภาพพิมพ์ การออกแบบศิลปะไทย ศิลปะพื้นบ้าน และศิลปะการตกแต่ง

กลุ่มที่ 2 ดนตรีและนาฏศิลป์มีทั้งสิ้น 20 รายวิชา คือ ศ 021 ถึง ศ 0220 เนื้อหาประกอบด้วย ดนตรีไทย ขับร้องไทย ดนตรีสากล ขับร้องสากล ดนตรีพื้นเมือง และนาฏศิลป์ทั้งนาฏศิลป์ไทยและนาฏศิลป์สากล

อนึ่ง สำหรับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ซึ่งเป็นหลักสูตรเดิมก่อนที่จะถูกปรับปรุงในปีพุทธศักราช 2533) นั้น ได้กำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรวิชาศิลปะศึกษาไว้ดังนี้ (กรมวิชาการ 2525 : 134)

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีประสบการณ์เพื่อพัฒนาศิลปะนิสัยของตนเอง
2. เพื่อสำรวจความถนัดและความสนใจทางศิลปะ
3. เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เห็นคุณค่าและความสัมพันธ์ของศิลปะกับชีวิตประจำวัน
4. เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพโดยปลูกฝังความประณีตละเอียดอ่อนและมีรสนิยมในการเลือกสรรที่จะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม
5. เพื่อส่งเสริมการแสดงออกโดยการค้นคว้า ทดลอง ปฏิบัติกิจกรรมจากความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และเห็นความสำคัญในกิจกรรมร่วมของหมู่คณะ
6. เพื่อให้เกิดความนิยมชมชื่นที่จะนำไปสู่การอนุรักษ์และพัฒนาศิลปวัฒนธรรมไทย
7. เพื่อเป็นพื้นฐานนำไปสู่งานอดิเรกหรือการประกอบอาชีพสำหรับผู้ถนัดและสนใจ
8. เพื่อให้เกิดผลในการผ่อนคลายจิตใจและอารมณ์

จากจุดประสงค์ดังกล่าวจึงได้จัดทำวิชาศิลปะศึกษาอยู่ในวิชาบังคับและวิชาเลือกโดยบังคับเฉพาะระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 2 เท่านั้น โดยกำหนดให้เป็นรายวิชาทัศนศิลป์ศึกษาควบคู่กับวิชานาฏศิลป์ ดนตรี สำหรับรายวิชาทัศนศิลป์ศึกษาที่เป็นวิชาบังคับ มีดังนี้

ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1

ศ 101	ทัศนศิลป์ศึกษา	1 คาบ/สัปดาห์/ภาค	0.5 หน่วยการเรียนรู้
ศ 102	ทัศนศิลป์ศึกษา	1 คาบ/สัปดาห์/ภาค	0.5 หน่วยการเรียนรู้

ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2

ศ 205	ทัศนศิลป์ศึกษา	1 คาบ/สัปดาห์/ภาค	0.5 หน่วยการเรียนรู้
ศ 206	ทัศนศิลป์ศึกษา	1 คาบ/สัปดาห์/ภาค	0.5 หน่วยการเรียนรู้

จุดประสงค์รายวิชาบังคับ ศ 101 - ศ 102 ทักษะศิลป์ศึกษา มีดังนี้ (กรมวิชาการ
2525 : 137)

1. ให้ความรู้ ความเข้าใจขั้นพื้นฐานทางทัศนศิลป์ศึกษาและสามารถออกได้ตามวุฒิภาวะ
2. ให้ความรู้วิชาเลือกศิลป์ศึกษา เพื่อผ่อนคลายจิตใจและอารมณ์
3. ให้ความรู้พิจารณาแนวทางของตนเอง และเลือกเรียนวิชาหมวดศิลป์ศึกษาที่ถนัดได้
อย่างมีน้ำใจ

จุดประสงค์รายวิชาบังคับ ศ 205 - ศ 206 ทักษะศิลป์ศึกษา มีดังนี้ (กรมวิชาการ
2525 : 138)

1. ให้อ่านสร้างสรรคงานศิลปะและแสดงออกได้อย่างเสรี
2. ให้อ่านใช้หลักการและวิธีการในการสร้างงานศิลปะ โดยการทดลองด้วยตนเอง และสามารถสื่อความหมายของผลงานนั้น ๆ ได้
3. ให้อ่านมีความรู้และประสบการณ์ทางศิลปะ ไปใช้ในการเลือกแนวทางการศึกษา
ศิลปะตามถนัดและสนใจได้

เมื่อเปรียบเทียบหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 กับหลักสูตรมัธยมศึกษา
ตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) แล้ว พบว่า

1. วิชาทัศนศิลป์ (Visual Art) ซึ่งเป็นศิลปะในสาขาจิตรศิลป์ (Fine Arts)
อันได้แก่ ศิลปะที่สามารถมองเห็นความงามจากรูปลักษณะ ได้แก่ จิตรกรรม (Painting)
ประติมากรรม (Sculpture) สถาปัตยกรรม (Architecture) และภาพพิมพ์ (Graphic
Art) (วิรัตน์ พิชญ์พูนพลย์ 2524 : 11) ได้ถูกลดบทบาทลงในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น
พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) เพราะถูกจัดไว้ในวิชาศิลปะกับชีวิตร่วมกับวิชา

ดนตรีและนาฏศิลป์ นั่นคือวิชาศิลปะกับชีวิตประกอบด้วยเนื้อหา 3 ส่วน คือ ทัศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์ ดังนั้น ในแต่ละภาคเรียนซึ่งมีเวลาเรียนเต็ม 18 คาบ ผู้เรียนในแต่ละระดับชั้นจะได้เรียนทัศนศิลป์ในเวลาเพียง 1 ใน 3 คือ 6 คาบโดยประมาณ แต่ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ได้กำหนดให้ผู้เรียนได้เรียนวิชาทัศนศิลป์จากรายวิชาทัศนศิลป์ศึกษาเพียงอย่างเดียวตลอดภาคเรียนคือ 18 คาบเต็ม

2. วิชาทัศนศิลป์ถูกกำหนดให้มีบทบาทเป็นวิชาบังคับแก่นสาหรับระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ซึ่งเดิมในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ไม่ได้บังคับให้ผู้เรียนระดับดังกล่าวเรียนวิชาทัศนศิลป์ อาจกล่าวได้ว่าเป็นข้อดีประการหนึ่งที่รัฐมองเห็นความสำคัญของศิลปศึกษากับผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3

อย่างไรก็ตาม แม้หลักสูตรจะมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ครูศิลปศึกษาจำเป็นต้องตื่นตัวและพร้อมเสมอกับการเปลี่ยนแปลงความก้าวหน้าทางการศึกษา ที่สำคัญคือ ครูศิลปศึกษาจะต้องศึกษาเพื่อารู้และเข้าใจหลักสูตร อันจะเป็นผลต่อการเรียนการสอนที่มุ่งให้นักเรียนมีโอกาสอิสระในการทำงานศิลปะและแสดงความคิดสร้างสรรค์ได้อย่างเสรี ดังนั้น ครูศิลปศึกษาจึงควรรหาโอกาสจัดกิจกรรมปฏิบัติการทางศิลปะ นอกเหนือจากการเรียนการสอนในห้องเรียนเพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนอีกทางหนึ่ง ในแง่นี้ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2529 : 92) ก็ได้เสนอแนะว่าการจัดประกวดศิลปะนักเรียน เป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถกระตุ้นแรงเร้าการเรียนการสอนศิลปศึกษาให้มีความหมาย มีชีวิตชีวามากขึ้น

การประกวดศิลปะนักเรียน

การประกวดแข่งขันทางศิลปะ มี 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ (ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล 2533 : 144)

1. การประกวดแบบธรรมชาติของมนุษย์ (Natural Competition) เป็นการแข่งขันกับตัวเองซึ่งทุกคนต้องมีอยู่ในตัว หมายถึง การพัฒนาปรับปรุงตัวเองให้ดีขึ้นหรือทำให้ประสบผลสำเร็จไม่มีคู่แข่ง และไม่มีรางวัลล่อใจหรือตอบแทน
2. การประกวดแข่งขันที่มีการตั้งกฎระเบียบ (Forced Competition) ซึ่งจะมีรางวัลเป็นสิ่งตอบแทนแก่ผู้ประกวด

การประกวดศิลปะนักเรียนที่มีการตั้งกฎระเบียบ (Forced Competition) เป็นกิจกรรมที่ถูกจัดขึ้นอย่างแพร่หลายและกว้างขวาง ได้รับความนิยมและร่วมมือจากฝ่ายต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานของรัฐ เช่น สถานศึกษาหรือสถาบัน และหน่วยงานเอกชน เช่น บริษัท มูลนิธิต่าง ๆ ทั้งภายในและต่างประเทศเป็นผู้จัดขึ้นโดยกำหนดให้เยาวชนของชาติส่งภาพและ/หรือเข้ามาแข่งขันวาดภาพ ซึ่งก็ได้รับการให้ความร่วมมือเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมากมาย เช่น การแสดงศิลปะเด็กแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2523 ปรากฏว่า ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานของทางราชการ และ เอกชนเป็นอย่างดี มีผลงานเด็กจากทั่วประเทศส่งมาเพื่อประกวดชิงทุนการศึกษาและร่วมแสดงภาพถึง 4,163 ภาพ (สมาคมศิลปกรรมแห่งประเทศไทย 2524 : 70)

องค์ประกอบทั่วไปของการประกวด

ในการจัดประกวดศิลปะแต่ละครั้งของแต่ละโครงการย่อมมีหลักการและเหตุผล ตลอดจนรูปแบบการจัดที่อาจคล้ายคลึงหรือต่างกันออกไป อาทิ โครงการแสดงศิลปะเด็กแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2524 ได้กำหนดหลักการและเหตุผลตลอดจนองค์ประกอบอื่น ๆ สรุปได้ดังนี้ (สมาคมศิลปกรรมแห่งประเทศไทย 2524 : 70-72)

หลักการและเหตุผล เพื่อเป็นการวางรากฐานทางด้านศิลปะแก่เด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่อง (สืบเนื่องจากโครงการแสดงศิลปะเด็กแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2523)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมให้เด็กไทยได้มีโอกาสแสดงออกทางศิลปะตามความสนใจและความถนัดอย่างอิสระเสรี
2. เพื่อพัฒนาความสามารถทางศิลปะและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของเด็กไทย โดยไม่จำกัดพื้นฐานการศึกษา เพศ วัย และศาสนา
3. เพื่อสร้างสำนึกในการรับผิดชอบต่อศิลปะ ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมให้แก่เด็กตั้งแต่เยาว์วัย
4. เพื่อเผยแพร่ผลงานศิลปะ เด็กให้ปรากฏเป็นที่แพร่หลายทั้งภายในและต่างประเทศ

การแบ่งระดับอายุ แบ่งเป็น 4 ระดับ คือ

1. กลุ่มระดับอายุ 5-7 ปี
2. กลุ่มระดับอายุ 8-10 ปี
3. กลุ่มระดับอายุ 11-13 ปี
4. กลุ่มระดับอายุ 14-16 ปี

ลักษณะงานเป็น 2 มิติ ได้แก่ ภาพเขียน ภาพพิมพ์ ภาพปะติด (ไม่รับงาน 3 มิติ เช่น รูปปั้น แกะสลัก หรือผลงานที่แตกชำรุดง่าย)

รางวัลมีจำนวน 540 รางวัล ดังนี้

1. ทุนการศึกษาภายในประเทศ 20 ทุน
2. ไร่เกียรติยศ มอบให้โรงเรียนที่นักเรียนได้รับรางวัลยอดเยี่ยม 20 รางวัล
3. รางวัลดีเด่นจะได้รับประกาศนียบัตรพร้อมของที่ระลึก จำนวน 100 รางวัล
4. รางวัลสร้างสรรค์จะได้รับประกาศนียบัตรเชิดชูเกียรติ จำนวน 400 รางวัล

เนื้อหาเกี่ยวกับประสบการณ์ที่เคยพบเห็นหรือเกิดจากความคิดคำนึงและจินตนาการ
ของเด็ก (จะไม่รับพิจารณาผลงานที่พิสูจน์ได้ว่าลอกเลียนแบบหรือทำตามตัวอย่างผลงานที่ผู้อื่นได้
ทำไว้ก่อนแล้ว)

สีและขนาด

1. ไม้จุกัดสี
2. ควรมีขนาด 46 เซนติเมตร x 60 เซนติเมตร หรือ 15 นิ้ว x 21 นิ้ว

ทั้งนี้ผลงานทุกชิ้นควรมีการติดกรอบกระดาษแข็ง เขียนชื่อนามสกุล ภาพ อายุ ชั้น
โรงเรียน ถนน ตำบล อำเภอ จังหวัด ด้วยตัวบรรจง

เกณฑ์การตัดสิน พิจารณาจากความคิดสร้างสรรค์ ความสามารถทางศิลปะและการสื่อ
ความหมาย สภาพแวดล้อม โอกาส และวิธีการแก้ปัญหา

กรรมการตัดสินรางวัล ประกอบด้วยคณะกรรมการ 2 ชุดคือ

1. กรรมการชั้นต้น 7 ท่าน ทำหน้าที่คัดเลือกและจัดแบ่งประเภทผลงานตามเกณฑ์
อายุ ตลอดจนรวบรวมสถิติจำนวนผลงาน และแหล่งที่มาจากจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ เพื่อ
ประกอบการพิจารณาของกรรมการชั้นสุดท้าย
2. กรรมการชั้นสุดท้าย 7 ท่าน ทำหน้าที่ในการพิจารณาตัดสินชี้ขาดให้รางวัลตาม
จำนวนที่กำหนดไว้

สำหรับการจัดโครงการศิลปะเด็กแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 3 พ.ศ. 2525 ก็มีหลักการ
และเหตุผล ตลอดจนองค์ประกอบอื่น ๆ ที่คล้ายคลึงกันมาก แต่ในครั้งที่ 3 ได้เพิ่มเติมบางรายการ
ได้แก่ สิทธิในผลงาน โดยกำหนดให้กรรมการมีสิทธิในผลงานที่ได้รับรางวัล เช่น ส่งไปแสดงยัง
ต่างประเทศ ส่วนผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนใด ๆ จะตกเป็นของเจ้าของผลงานทั้งหมด กำหนด

วันเวลาในการประกาศผลตัดสิน กำหนดวันเวลาส่งผลงาน และระบุว่าสามารถส่งผลงานได้โดย
ไม่จำกัดจำนวน กำหนดสถานที่รับผลงาน ตลอดจนสถานที่แสดงผลงานและวันเวลาที่แสดงผลงาน

การประกวดศิลปะนักเรียนอีกตัวอย่างหนึ่งที่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษามีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรม คือ การประกวดภาพเขียนหัวข้อ
"เกล็ชกรในสายตาของข้าพเจ้า" ซึ่งจัดขึ้นโดยคณะกรรมการจัดงาน 72 ปี เกล็ชศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระหว่างวันที่ 3-6 ธันวาคม 2529 โดยมีจุดประสงค์เพื่อส่งเสริมให้เด็ก
และเยาวชนได้พัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และจินตนาการในการแสดงออกทางศิลปะอย่าง
อิสระเสรี เพื่อสำรวจทัศนคติเกี่ยวกับเกล็ชกรในสายตาของเด็ก เยาวชน และชาวบ้านทั่วไป
เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการวิจัยและวิทยาการด้านเกล็ชศาสตร์ที่ถูกต้องแก่ประชาชน และ
เพื่อสร้างสำนึก และรับผิดชอบต่อเกล็ชกรในปัจจุบันและอนาคต ลักษณะการประกวดมี 3 ลักษณะ
คือ การเขียนภาพ ระบายสี ภาพพิมพ์ และภาพปะติด กำหนดให้ส่งได้คนละ 6 ภาพ หัวข้อเรื่อง
คือ "เกล็ชกรในสายตาของข้าพเจ้า" โดยให้แสดงออกให้เห็นถึงร้านขายยา การชื้อยากินเอง
อันตรายจากการใช้ยา โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ โทษของการชื้อยาชุด เกล็ชกรในสายตาของชาวบ้าน
 ฯลฯ ขนาดของภาพ คือ 40 x 55 เซนติเมตร วาดได้ทั้งแนวตั้งและแนวนอน และให้ติด
กรอบภาพให้เรียบร้อย ผู้ประกวดได้แก่ นักเรียน 4 กลุ่ม ที่แบ่งตามระดับอายุ และขั้นพัฒนาการ
ทางศิลปะ คือ ระดับประถมศึกษาปีที่ 1-3 ระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3
และระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 รางวัลสำหรับแต่ละกลุ่มแบ่งเป็น รางวัลยอดเยี่ยม 1 รางวัล ได้
รับโล่พระราชทานฯ และเงินทุนการศึกษา 2,000 บาท รางวัลดีเด่น 5 รางวัล ได้รับประกาศ
เกียรติบัตร และเงินทุนการศึกษาทุนละ 600 บาท รางวัลสร้างสรรค์ 10 รางวัล ได้รับ
ประกาศเกียรติบัตรและของที่ระลึก และรางวัลชมเชยของทุกกลุ่มรวม 37 รางวัล (ไม่ระบุตัว
รางวัล) คณะกรรมการประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิทางศิลปะผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับศิลปะ เด็กและทาง
เกล็ชศาสตร์ ร่วมกันพิจารณาตัดสินโดยยึดเกณฑ์ต่อไปนี้คือ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 25 คะแนน
ทักษะทางศิลปะ 25 คะแนน เนื้อหาเรื่องราว 25 คะแนน การสื่อความหมาย 25 คะแนน
รวมคะแนนเต็มทั้งหมด 100 คะแนน ลิขสิทธิ์ผลงานที่ชนะเลิศรางวัล ถือเป็นสมบัติของคณะกรรมการ

ผู้จัดการประกวด (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะ เกษศาสตร์ คณะกรรมการจัดงาน 72 ปี
 เกษศาสตร์ 2529 : 3-4)

ตัวอย่างของโครงการจัดประกวดศิลปะอีกโครงการหนึ่ง ได้แก่ โครงการประกวด
 ภาพเขียน "รักเจ้าพระยากับดาวพิเศษ" ซึ่งจัดขึ้นใน พ.ศ. 2534 โดยสมาคมสร้างสรรค์ไทยร่วม
 กับบริษัทโลอ้อน (ประเทศไทย) จำกัด ซึ่งรายละเอียดของโครงการโดยสรุปมี ดังนี้ (สมาคม
 สร้างสรรค์ไทย , 10 พฤศจิกายน)

หลักการและเหตุผล เพื่อปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนไทยตระหนักถึงความสำคัญของ
 แม่น้ำ คูคลอง และแหล่งน้ำอื่น ๆ โดยแสดงออกด้วยการวาดภาพเพื่อให้เห็นความตระหนัก
 ความคิดและความสามารถในการถ่ายทอดออกมาเป็นงานศิลปะ

การแบ่งกลุ่ม แบ่ง เป็น 5 ระดับชั้น คือ

1. ระดับประถมศึกษา ป.1 - ป.3
2. ระดับประถมศึกษา ป.4 - ป.6
3. ระดับมัธยมศึกษา ม.1 - ม.3
4. ระดับมัธยมศึกษา ม.4 - ม.6
5. ระดับ ปวช. ปี 1 - ปี 3

ประเภทของงาน เป็นภาพเขียนโดยใช้เทคนิคด้านจิตรกรรมได้โดยอิสระ เช่น สีน้ำ
 สีน้ำมัน สีเทียน สีฝุ่น สีไม้ สีเมจิก ฯลฯ

กติกา มีดังนี้

1. โรงเรียนต้องจัดกิจกรรมประกวดภาพเขียนในโรงเรียน แล้วคัดเลือกภาพร่วม
 โครงการได้ระดับชั้นเรียนละ 7 ภาพ

2. ขนาดของผลงานไม่ต่ำกว่า 15" x 22"
3. ภาพเขียนที่ส่งเข้าร่วมโครงการจะต้องเป็นฝีมือและแนวคิดของนักเรียน และต้องไม่เคยนำออกแสดงหรือประกวดที่ไหนมาก่อน
4. ผู้ส่งผลงานจะต้องกรอกชื่อ นามสกุล ชั้นเรียน และชื่อสถานศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในปัจจุบัน พร้อมลงนามรับรองจากอาจารย์ผู้สอน ผู้บริหารของสถานศึกษานั้น ๆ ด้านหลังภาพ
5. ภาพเขียนที่ได้รับการตัดสินให้ได้รับรางวัลถือเป็นกรรมสิทธิ์ของ "สมาคมสร้างสรรค์ไทย" สามารถนำไปใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ ได้
6. การตัดสินของคณะกรรมการถือเป็นข้อยุติโดยเด็ดขาด

การประกาศเกียรติคุณ โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการและปฏิบัติตามกติกาจะได้รับ
ใบประกาศเกียรติคุณ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รางวัล ได้แก่ ทุนการศึกษา รวม 55 รางวัล เป็นเงิน 110,000 บาท
(ดังตารางแสดง)

ระดับ	รางวัลที่ 1		รางวัลที่ 2		รางวัลที่ 3		รางวัลชมเชย	รางวัลชมเชย
	โรงเรียน	นักเรียน โล่ ทุน	โรงเรียน	นักเรียน โล่ ทุน	โรงเรียน	นักเรียน โล่ ทุน	ประเภทความคิด สร้างสรรค์ ภาษา ทุน	ภาษา ทุน
ป.1 - ป.3	โล่	4,000	โล่	2,000	โล่	1,500	1,000	600 x 7
ป.4 - ป.6	โล่	6,000	โล่	3,000	โล่	2,000	1,000	700 x 7
ม.1 - ม.3	โล่	8,000	โล่	4,000	โล่	2,500	1,500	800 x 7
ม.4 - ม.6	โล่	10,000	โล่	5,000	โล่	3,000	2,000	900 x 7
บวช. ปี1-ปี3	โล่	12,000	โล่	6,000	โล่	4,000	3,000	1,000 x 7
รวม		40,000		20,000		13,500	8,500	28,000

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
การรับสมัคร ส่งภาพประกวดที่บริษัท โลอัน (ประเทศไทย) จำกัด เลขที่ 1066
ถนนพระราม 3 เขตยานนาวา กรุงเทพฯ 10120 วงเล็บมุมซองว่า (โครงการประกวดภาพเขียน
"รักเจ้าพระยากับตาวีเศษ") และขอรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ สมาคมสร้างสรรค์ไทย โทรศัพท์
235-0819 โทรสาร 236-8984

ปิดรับสมัคร วันที่ 26 มกราคม 2534

การคัดเลือกและตัดสิน มีข้อกำหนดดังนี้

1. คัดเลือกโรงเรียนที่ส่งภาพเข้าร่วมโครงการ (ซึ่งปฏิบัติถูกต้องตามกติกา) รับ
ใบประกาศเกียรติคุณ

2. คณะกรรมการตัดสิน พิจารณาตัดสินภาพเพื่อรับรางวัล
3. ภาพเขียนที่ส่งเข้าประกวดทุกภาพถือเป็นกรรมสิทธิ์ของ "สมาคมสร้างสรรค์ไทย" สามารถนำไปใช้กิจกรรมต่าง ๆ ต่อไป

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบของการจัดประกวดศิลปะนักเรียนจากตัวอย่างของโครงการข้างต้นที่ยกมาแสดงผนวกกับการศึกษาการประกวดศิลปะนักเรียนอื่น ๆ ที่ปรากฏอยู่เสมอ สรุปได้ว่าองค์ประกอบของการจัดการประกวดศิลปะนักเรียนมี ดังนี้

1. ผู้จัด จะพบว่ามีทั้งที่เป็นหน่วยงานของรัฐและ เอกชน ทั้งในและต่างประเทศ ผู้จัดมักจะมีกระบวนหลักการและ เหตุผล รวมทั้งแจ้งจุดประสงค์ของการจัดไว้ในการประชาสัมพันธ์
2. การกำหนดกลุ่มผู้ประกวด จะเห็นได้ว่ามีความหลากหลายในการจัดแบ่งกลุ่ม เช่น แบ่งตามวัยอายุหรือระดับชั้น
3. ลักษณะการประกวด เท่าที่ปรากฏมี 2 รูปแบบ คือ
 - 3.1 การวาดสำเร็จจากบ้านหรือโรงเรียน อาจกำหนดหัวข้อหรือไม่ก็ได้
 - 3.2 การทำวาดสด อาจกำหนดหัวข้อหรือไม่ก็ได้

พีระพงษ์ กุลพิศาล (2532 : 212) กล่าวว่า หัวข้อเรื่อง เป็นตัวกำหนดขอบเขตการแก้ปัญหาทางจินตนาการ ทานองเดียวกับโจทย์คณิตศาสตร์ที่เป็นตัวกำหนดปัญหาในการคิดคำนวณ

4. กติกากำหนด เช่น
 - 4.1 ขนาดของภาพ
 - 4.2 แนวตั้ง-นอนของภาพ
 - 4.3 กรอบภาพ
 - 4.4 สื่อวัสดุ เทคนิค วิธีการ
 - 4.5 การติดชื่อผู้ประกวด
 - 4.6 สิทธิการส่งภาพเข้าประกวด
 - 4.7 กำหนดวันเวลาส่งผลงาน

อนึ่ง ตาราง วงศ์อุปราช (2529 : 126-129) ได้แนะนำสื่อวัสดุ เทคนิค และวิธีการที่เหมาะสมสำหรับเด็กวัย 6-15 ปี ดังนี้

ดินสอ (Pencil) มีทั้งดินสอดำ ดินสอถ่านและดินสอสี ดินสอดำเหมาะสำหรับการวาดเส้น ดินสอถ่านเหมาะสำหรับการวาดเส้นที่หนักและแรเงาที่เข้ม เด็กเล็ก ๆ ควรปล่อยให้ใช้มือและวาดตามความถนัด ส่วนเด็กที่โตมากแล้วควรแนะนำวิธีจับดินสอและวาดตามหลักการ ดินสอสีเหมาะสำหรับวาดและระบายสีตามเทคนิคการวาด ซึ่งทำให้น่าสนใจขึ้น ทั้งหมดนี้ควรเขียนบนกระดาษ

แท่งถ่าน (Charcoal) และเกรยอง (Crayon) แท่งถ่านมีลักษณะไม่แข็งเวลาวาดสามารถเอานิ้วมือลูบได้และเกิดเป็นเงาหน้าหนักอ่อนแก่ตามต้องการ เด็กเล็กอาจชอบเพราะใช้นิ้วสัมผัสได้ เกรยองมีทั้งสีดำและสีน้ำตาล นอกจากวาดเส้นได้แล้วยังปาดและถูได้ด้วย ควรใช้วาดบนกระดาษขาวหรือสีอ่อน และควรพ่นน้ำยากันหลุด

หมึก (Ink) และสีน้ำ (Water Color) เป็นของเหลว เวลาวาด หรือเขียนอาจเลอะได้ หรือไหลได้ สีน้ำใช้พู่กันและผสมน้ำเขียนรูปบนกระดาษ แต่เด็กเล็กอาจใช้เทคนิคเขียนสีน้ำด้วยนิ้วมือก็ได้ สีน้ำและหมึกจึงเหมาะสำหรับการแสดงออกอิสระ

สีเทียนและสีชอล์ค เป็นแท่งใช้สะดวก นิยมใช้มาก สีเทียนมีราคาไม่แพง ส่วนสีชอล์คมี 2 ชนิด คือ ชนิดธรรมดา (Pastel) สามารถลูบได้มีราคาแพงชิ้นงานของจิตรกรอาชีพ ส่วนชนิดผสมน้ำมัน (Oiled Pastel) มีความเหนียวเขียนง่ายกว่า ชนิดธรรมดาคาถูก ส่วนมากเป็นชนิดที่ทำจากประเทศญี่ปุ่น นิยมใช้มากในงานประกวดศิลปะเด็ก ทำชิ้นงานของเด็กมีลักษณะคล้ายคลึงกันมาก ซึ่งอาจเป็นผลเสียทำให้เด็กไม่มีความพยายามใช้เทคนิคอื่น

สีโปสเตอร์ (Poster Color) พัฒนามาจากสีฝุ่น มีส่วนผสมของกาว เหมาะสำหรับงานออกแบบและพาณิชย์ศิลป์ ชนิดที่ผลิตในยุโรป มีราคาแพงกว่าชนิดที่ผลิตในเอเชีย บางโรงเรียนได้นำเทคนิคสีโปสเตอร์มาใช้ในการเรียนการสอนและการประกวดศิลปะนักเรียน ทำให้เกิดข้อจำกัดที่ไม่มีการใช้วัสดุอื่น ๆ ทำให้เกิดความหลากหลาย และสร้างสรรค์รูปแบบได้มากขึ้น สีโปสเตอร์ใช้น้ำเป็นตัวผสมเขียนด้วยพู่กันบนกระดาษ หรือวัสดุอื่น ๆ ได้ บางทีอาจใช้น้ำมีอแทนพู่กันก็ได้

สีฝุ่นเป็นสีที่ใช้มาตั้งแต่สมัยโบราณ มีลักษณะเป็นฝุ่นหรือผง เวลาเขียนจะผสมด้วยกาวน้ำ หรือไข่แดง เป็นเทคนิคที่ยากพอสมควร แต่ถ้าเด็กได้ทดลองอาจจะสนใจ สนุกกับการผสมสีกับกาว

สีอะครีลิค (Acrylic) พัฒนามาจากสีฝุ่นมีส่วนผสมของพลาสติก เวลาใช้จะผสมด้วยน้ำ และน้ำยาของอะครีลิค สามารถเขียนได้หนาทำสีน้ำมันและแห้งเร็ว ผสมน้ำได้ แว่วว่าดีกว่าสีฝุ่น และทนทานกว่า ราคาของสีชนิดเขียนภาพจะแพงกว่าสีชนิดที่ใช้สำหรับทาสีก่อสร้างที่เรียกว่า สีพลาสติก

สีน้ำมัน (Oil Color) สำหรับศิลปะ เด็กไม่ค่อยเหมาะสม เพราะแห้งช้า กรรมวิธีซับซ้อนและมีราคาแพงมาก

ดินเหนียว (Clay) และดินน้ำมัน (Plasticene) ดินเหนียวเหมาะสมกับงานปั้นและเผาเป็นงานเครื่องปั้นดินเผา ส่วนดินน้ำมันเมื่อปั้นแล้วสามารถทำลายแบบแล้วนำมาปั้นอีกได้

วัสดุสำหรับภาพพิมพ์ ในระดับนี้ควรรู้วิธีพิมพ์ภาพจากกระดาษแข็ง กระเบื้องยางและไม้อัด เด็กควรรู้เทคนิคการพิมพ์อย่างง่ายด้วยมือหรือแท่นพิมพ์ขนาดเล็ก หรืออาจพิมพ์ด้วยวิธีสแตencil (Stencil)

วัสดุสำหรับสร้างงานสามมิติ อาจใช้กระดาษแข็ง ไม้อัด โฟม ผ้า เป็นการทำรูปทรงต่าง ๆ ตามความสนใจ

วัสดุและเครื่องมือสำหรับพ่น ปัจจุบันมีเครื่องพ่นขนาดเล็ก เรียกว่า "พู่กันลม" (Air Brush) ซึ่งอาจนำมาใช้ในการสร้างสรรค์ศิลปะ เด็กทำให้เกิดความน่าสนใจได้ แต่ต้องมีครูดูแลอย่างใกล้ชิด

วัสดุสำหรับเย็บและงานปะติด (Quinting and Collage) งานเย็บนั้นเป็นการนำวัสดุ เช่น เศษผ้าซึ่งมีสีและลวดลายต่าง ๆ เอามาเย็บต่อกัน แต่ต้องมีผ้าพื้นรองรับจึงจะสะดวกในการเย็บ เป็นงานที่สนุกสนานเพลิดเพลิน ส่วนงานปะติดอาจใช้เศษผ้า และเศษกระดาษสีและลวดลายต่าง ๆ และอาจมีพื้นผิวหลากหลายปิดบนพื้นรองรับที่เป็นกระดาษหรือผ้าหรือแผ่นไม้ โดยใช้กาวเป็นวัสดุยึดติด งานปะติดเป็นงานที่ส่งเสริมการสร้างสรรค์แก่เด็กเป็นอย่างมาก

วัสดุสำหรับงาน แอสเซมบลาจ (Assemblage) ต่างกับงานปะติด เพราะเป็นงานที่ใช้เศษวัสดุสำเร็จรูป และที่เป็นชิ้นส่วนมาประกอบกัน เพื่อแสดงออกทางเรื่องราว อาจต้องมีการเจาะ เชื่อมด้วยตะปูหรือกาววิทยาศาสตร์ ฯลฯ ครูจะต้องช่วยในด้านเทคนิค เพื่อให้เกิดความปลอดภัยและงานมีความคงทนถาวร อาจส่งเสริมให้เด็กทำงานชนิดนี้เป็นหมู่คณะ

เป็นที่น่าสังเกตว่าในการประกวดศิลปะ เด็กที่ทำที่มีการส่งงานเข้าประกวดมักได้รับผลงานประเภทสองมิติ ได้แก่ ภาพวาด หรือ ภาพพิมพ์ เท่านั้น ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการส่งและเก็บรักษาผลงาน แต่ศิลปะที่เกี่ยวข้องกับเด็กไม่ควรจะเข้มงวดเหมือนกับผลงานของศิลปิน เพราะงานเด็กเป็นการแสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึก และจินตนาการ โดยการนำวัสดุ เทคนิควิธีการตามอัตภาพของเด็กแต่ละคน อนุโลมเรียกว่าผลงานศิลปะเด็กได้ การมุ่งให้เด็กสร้างสรรค์งานศิลปะ แต่กลับจำกัดสื่อ วัสดุ เทคนิควิธีการมากเกินไป อาจทำให้เด็กไม่กล้าร่วมกิจกรรมได้

เลิศ อานันทนะ (2529 : 139) ได้กล่าวถึงการแสดงออกทางศิลปะของเด็กลักษณะต่าง ๆ ว่า ถ้าเป็นกิจกรรมการเขียนภาพระบายสี เด็กอาจใช้วิธี ขูด ขีด ทา ระบาย ลาก หยด สลัก วาด ป้าย ถ้าเป็นงานกระดาษเด็กอาจ ปะ ฉีด ตัด งานปั้นและแกะสลักอาจใช้วิธีการนวด กด ทูบ บีบ ชยฯ หล่อ ปั้น แกะ สลัก คุณ การพิมพ์ภาพใช้วิธีการกดพิมพ์แบบธรรมชาติ หรือพิมพ์หลาย ๆ สี เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การเขียนภาพ และระบายสีก็เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมให้เด็กทุกเพศทุกวัยได้มีโอกาสแสดงออกตามระดับความสามารถมากกว่ากิจกรรมอื่น ๆ เด็กทั่วไปโดยธรรมชาติแล้วจะพอใจในการได้ขีดเขียนภาพต่าง ๆ สิ่งเกิดได้จากการที่เด็กชอบขีดเขียนวาดภาพตามพื้น ผนัง ถนน กระจกที่มีฝุ่นจับ ฯลฯ เพราะการเขียนภาพเป็นกิจกรรมที่แสดงออกถึงสัญลักษณ์ที่ถ่ายทอดและสื่อความหมายได้ง่าย เป็นภาษาสากลที่เด็กและผู้ใหญ่สามารถแปลความหมายและเข้าใจได้อย่างแจ่มชัด (เลิศ อานันทนะ 2523 : อ้างถึงในวิรุณ ตั้งเจริญ 2526 : 18)

5. สถานที่ ได้แก่

5.1 สถานที่รับงาน

5.2 สถานที่ตัดสิน

5.3 สถานที่ติดตั้งผลงาน

ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล (2533 : 180) กล่าวว่า กิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ในเชิงปฏิบัติ เมื่อมีผลงานปรากฏออกมาแล้ว สิ่งที่จะตามมา คือ การแสดงผลงาน ทั้งนี้เพื่อตอบสนองในลักษณะต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับเป้าประสงค์ กลุ่มคนที่สนใจมากที่สุดคือ กลุ่มเด็กที่ได้รับคัดเลือกผลงานขึ้นแสดง ปฏิกริยาที่เกิดขึ้นคือ ความภูมิใจและมั่นใจในการสร้างงานศิลปะของตน แต่อาจส่งผลให้เด็กคิดว่าเฉพาะงานอย่างนี้เท่านั้นที่ได้รับการยอมรับจากกรรมการ และเด็กจะติดอยู่กับรูปแบบนั้น ๆ วาดภาพซ้ำ ๆ แบบเดิม ไม่กล้าแสดงสิ่งใหม่ที่แปลกออกไป

6. กรรมการ การประกวดศิลปะนักเรียนบางโครงการจะระบุรายชื่อคณะกรรมการไว้ให้ทราบล่วงหน้า แต่บางโครงการจะไม่เปิดเผยรายชื่อคณะกรรมการ ในกรณีที่ระบุชื่อกรรมการไว้ชัดเจน พบว่ากรรมการมาจากบุคคลหลากหลายอาชีพ

อย่างไรก็ตาม ปรีชา เกาทอง (2530 : 65) ก็ได้กล่าวว่า ผู้ที่จะประเมินงานศิลปกรรมในทุกๆระดับ ทั้งระดับนักเรียน ระดับประกวด และงานสร้างสรรค์ จะต้องมีความรู้ คือ มีความเป็นกลาง ความเที่ยงธรรม และความเป็นประชาธิปไตย .

7. รางวัล แบ่งออกเป็น

7.1 การแบ่งประเภทของรางวัล เช่น รางวัลเดี่ยว ได้แก่ รางวัลที่ 1 รางวัลที่ 2 รางวัลที่ 3 รางวัลกลุ่ม เช่น กลุ่มยอดเยี่ยม กลุ่มดีเด่น และรางวัลผสม คือ ประกอบด้วยรางวัลเดี่ยวและรางวัลกลุ่ม

7.2 รางวัล ได้แก่ เงินสด ไร่ ใบประกาศเกียรติคุณ สิทธิพิเศษ ฯลฯ

เลิศ อานันทนะ (2529 : 91) กล่าวถึงผลเสียจากการมุ่งประกวดแข่งขันชิงรางวัลมากเกินไป จะทำให้เด็กสูญเสียความน่ารัก บริสุทธิ์ ไร้เดียงสา กลายเป็นเด็กที่มีจิตใจหยาบกระด้าง เห็นแก่ตัว อิจฉาริษยา ทางงานศิลปะ เพื่อมุ่งหวังผลตอบแทน

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2529 : 92) ให้ทัศนะว่า ในเมื่อเราเปิดโอกาสให้เด็กกล้าแสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์ เราก็ไม่ควรที่จะไปปิดกั้นระบบรางวัลของเด็ก

รางวัลจึง เป็นสิ่งที่ถูกมองในแง่บวกและลบ ตามความคิดเห็นส่วนตัวของแต่ละบุคคล

8. เกมที่การตัดสิน เกมที่การตัดสินศิลปะนักเรียนโดยทั่วไปเท่าที่ปรากฏในแต่ละโครงการจัดประกวดมีความใกล้เคียงกันหัวข้อที่กำหนดเป็นเกณฑ์ อาทิ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

ความสามารถด้านการแสดงออกทางศิลปะ ฯลฯ และอาจมีเงื่อนไขบางประการที่ผู้จัดโครงการ กำหนดเพิ่มเติมไว้

ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล (2533 : 202) กล่าวว่า ธรรมชาติของวิชาศิลปะจำเป็นต้องใช้การวัดประเมินผลแบบ Informal หรือการตัดสินโดยใช้ความรู้สึก สัญชาตญาณเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยส่วนหนึ่ง ดังนั้น จึงมีโอกาสเป็นไปได้ที่เด็กจะได้คะแนนจริงปนกับคะแนนอคติและคะแนนถูกใจของผู้ให้

ด้วยเหตุนี้ความไม่ชัดเจนของเกณฑ์การตัดสินศิลปะ จึงเป็นเรื่องที่น่าศึกษาให้ได้ข้อสรุปที่เห็นได้ชัดขึ้น แม้แต่เกณฑ์การตัดสินศิลปะนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาที่มีโครงการจัดอยู่ตลอดเรื่อยมา

เกณฑ์การตัดสิน

ปรีชา เกาทอง (2530 : 1-3) กล่าวว่า การวัดผลและประเมินผลทางศิลปกรรม คือ สิ่งที่มนุษย์กำหนดเพื่อเป็นเครื่องมือวัดค่าระดับความมากน้อยของผลงานสร้างสรรค์ของเพื่อนมนุษย์

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2529 : 160) กล่าวว่า เกณฑ์ (Criteria) คือ ข้อกำหนดหรือมาตรฐานที่ใช้สำหรับเป็นตัวกลางในการประเมินผลและตัดสินผลงาน

อารี สุทธิพันธุ์ (2525 : 92-95) กล่าวว่า เกณฑ์ (Criteria) คือ ข้อตกลงที่ร่วมกันกำหนดขึ้น เพื่อนำไปใช้ประเมินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง หรือสภาพการณ์ใดสภาพการณ์หนึ่ง ที่สังคมจัดขึ้น

เกณฑ์ (Criteria) จึงเป็นข้อกำหนดและรับรู้ร่วมกันเพื่อนำไปใช้ประเมิน และตัดสินสิ่งที่ถูกจัดให้มีขึ้นในขณะนั้น

ปรีชา เกาทอง (2530 : 1-3) แบ่งเกณฑ์ในการประเมินผลทางศิลปกรรม
เป็น 2 กลุ่ม คือ

1. เกณฑ์ที่เป็นรูปธรรม คือ กฎเกณฑ์ กติกา ข้อกำหนดของผู้จัดประกวดการแบ่งรอบ
ในการตัดสิน การวางกติกาในการให้คะแนน และการอภิปราย
2. เกณฑ์ที่เป็นนามธรรม ได้แก่ การมีคุณธรรม มีความเป็นกลาง มีความรอบรู้ มี
ทักษะประสบการณ์ที่ก้าวหน้า

อารี สุทธิพันธุ์ (2525 : 92-95) แบ่งเกณฑ์ออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. เกณฑ์ในเชิงปริมาณ (Quantitative Criteria) หมายถึง เกณฑ์ที่มีผลบังคับ
ระบุเป็นจำนวน ประเภทหรือชนิดได้ เช่น กำหนดให้ชายไทยต้องเกณฑ์ทหาร ซึ่งมีผลบังคับและมี
โทษหากฝ่าฝืน ในด้านที่เกี่ยวข้องกับการประกวดศิลปะ เกณฑ์เชิงปริมาณ คือ คะแนนที่มีเกณฑ์
กำหนดว่าคะแนนจำนวนเท่าไรจึงจะได้รับรางวัล เช่น คะแนนที่มากที่สุดจะได้รับรางวัลที่ 1
คะแนนที่รองลงไปได้รับรางวัลที่ 2 เป็นต้น

2. เกณฑ์ในเชิงคุณภาพ (Qualitative Criteria) หมายถึง เกณฑ์ที่ไม่มีผล
บังคับโดยตรง เป็นข้อตกลงที่ร่วมกันพิจารณากำหนดขึ้นเพื่อนำไปใช้เฉพาะการ เช่น การกำหนด
เกณฑ์ในการตัดสินการประกวดศิลปะเด็ก ซึ่งควรประกอบด้วยเกณฑ์ด้านต่าง ๆ 4 ด้าน ดังนี้

- 2.1 เกณฑ์ในการพิจารณาด้านอายุ
- 2.2 เกณฑ์ในการพิจารณาด้านสื่อวัสดุ
- 2.3 เกณฑ์ในการพิจารณาด้านเนื้อหาสาระ
- 2.4 เกณฑ์ในการพิจารณาด้านการแสดงผล

ระดับของความหนักเบาในการพิจารณาเกณฑ์เหล่านี้ขึ้นอยู่กับข้อตกลงร่วมกันของคณะกรรมการโดยคำนึงถึงสภาพของผู้ประกวดในแต่ละครั้ง เป็นสำคัญ

อนึ่ง ในการประกวดศิลปะเด็ก เกณฑ์เชิงปริมาณอาจถูกนำมาใช้ในรูปของแบบ
รายการให้คะแนน เช่น ตารางให้คะแนน

เบิร์ดสเลย์ (Beardsley : 1958) ได้ระบุเกณฑ์กลางมาตรฐานสากลของตนา
การประเมินค่าของผลงานไว้ ดังนี้

1. เอกภาพ เป็นเกณฑ์ประเมินคุณค่ารวม ๆ ด้านต่าง ๆ คือ
 - 1.1 การจัดภาพ
 - 1.2 ความเป็นตัวของตัวเอง
 - 1.3 ความสัมพันธ์ของวัสดุและเทคนิค
 - 1.4 เรื่องราว
2. ความละเอียดซับซ้อน เป็นเกณฑ์ประเมินเกี่ยวกับสิ่งต่อไปนี้
 - 2.1 การเลือกใช้อุปกรณ์ประกอบที่มองเห็นได้หลากหลายไม่ซ้ำกันเกินไป
 - 2.2 จินตนาการที่ซับซ้อน
3. ความเข้มข้นของความรู้สึก เป็นเกณฑ์ประเมินปฏิกิริยาทางความรู้สึกที่สามารถ
รู้สึกได้จากการพิจารณาผลงานนั้น
 - 3.1 ความมีชีวิตชีวาไม่จืดชืด
 - 3.2 ความกล้าในการแสดงออก
 - 3.3 การกระตุ้นความสนใจ
 - 3.4 มีแนวเรื่องอันเด่นชัด เช่น สนุกสนาน เจ็บ ฯลฯ

แต่เกณฑ์กลางมาตรฐานสากลนี้ เมื่อนำมาใช้ก็ต้องมีการปรับให้ยืดหยุ่น (วิชัย วงษ์ใหญ่
2529 : 161) เพราะเกณฑ์สำหรับผลงานศิลปะเด็กมีความ "เข้มข้น" เปรียบเทียบกับเกณฑ์สำหรับ
ผลงานศิลปะผู้ใหญ่ไม่ได้ โดยเฉพาะ เกณฑ์ที่ซับซ้อนจะนำมาใช้กับงานเด็กที่เป็นศิลปะขั้นพื้นฐาน (Minimal

Art) ไม่ได้ เนื่องจากงานระดับนี้ไม่ได้มุ่งเน้นความยาก จึงต้องยืดหยุ่นไปพิจารณาเกณฑ์อื่น ๆ ให้มากขึ้น

• สมพร รอดบุญ (2530 : 2-4) กล่าวว่า การประเมินค่าในงานศิลปะเด็ก ควรประเมินคุณค่าในด้านความคิด การแสดงออก อันได้แก่ เรื่องราว รูปทรง และความงาม ซึ่งเป็นเรื่องยาก ต้องมีหลักเกณฑ์ มีข้อมูล มีความรู้ความสามารถที่จะเข้าใจความรู้สึกของเด็ก หรืออาจใช้การประเมินผลโดยอาศัยหลักวิชาบวกกับความคิด ความรู้สึก ความเข้าใจและข้อมูลจากตัวเด็ก

สุลักษณ์ ศรีบุรี (2530 : 60) ก็เน้นว่าการตัดสินงานศิลปะของเด็กต้องมีครูศิลปศึกษา และนักวิชาการศิลปศึกษาเข้าไปร่วมด้วย เพื่อจะได้ร่วมพิจารณาตัดสินโดยใช้หลักพัฒนาการเด็ก อันจะนำไปสู่การตัดสินที่เป็นธรรมแก่เด็กมากขึ้น

จะเห็นว่า ศิลปะเด็กเป็นศิลปะที่มีลักษณะ เฉพาะต่างกับศิลปะของผู้ใหญ่ทั่วไปพัฒนาการในการแสดงออกทางศิลปะตามวุฒิภาวะของเด็กได้มีการค้นคว้าศึกษาจากเด็กจำนวนมาก ในแต่ละเชื้อชาติที่ต่างกันออกไปจนเป็นทฤษฎีที่เป็นที่ยอมรับในสากลนิยม และถูกบันทึกไว้อย่างชัดเจนในงานของโลเวนเฟลด์ (Lowenfeld : 1982) ซึ่งยืนยันว่าการเปลี่ยนแปลงทางด้านการแสดงออกในสิ่งที่มองเห็นได้นั้นเป็นปฏิกิริยาตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสติปัญญา อารมณ์ สังคม การรับรู้ ภายนอก สุนทรีย์และการสร้างสรรค์ภายในตัวเด็ก โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld) ได้แบ่งระดับวุฒิภาวะของเด็กไว้ดังนี้

1. ขั้นขีดเขียน (The Scribble Stage) ซึ่งเป็นการเริ่มต้นแสดงออก (The Beginning of Self-Expression) อายุ 2-4 ปี
2. ขั้นเริ่มเขียนภาพที่มีความหมาย (The Preschematic Stage) ซึ่งเป็นความพยายามแทนค่าในสิ่งที่เห็นของเด็ก (Representation Attempts) อายุ 4-7 ปี

3. **ขั้นเขียนรูปร่างได้คล้ายของจริง (The Schematic Stage)** เป็นช่วงที่เด็กประสบความสำเร็จในการเกิดความคิดรวบยอดในสิ่งที่ตนรู้สึกและเห็น จึงถ่ายทอดออกมาเป็นสัญลักษณ์ (The Achievement of a Form Concept) อายุ 7-9 ปี
4. **ขั้นเริ่มต้นเขียนภาพอย่างของจริง (The Gang Age "The Dawning Realism")** เด็กเริ่มสังเกตสิ่งแวดล้อมและรับรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ดีขึ้น การแสดงออกทางศิลปะเริ่มเข้าสู่ลักษณะความเป็นจริงตามธรรมชาติมากขึ้น อายุ 9-12 ปี
5. **ขั้นการใช้เหตุผล (Pseudo-Naturalistic Stage "The Age of Reasoning")** อายุ 12-14 ปี เด็กจะพิถีพิถัน และระมัดระวังในการแสดงออกทางศิลปะให้มีลักษณะเหมือนจริงมากขึ้น จนเห็นได้ชัดว่าสามารถถ่ายทอดได้ตามที่ต้องการ
6. **ขั้นค้นพบตัวเองเพราะเข้าสู่วัยรุ่น (Adolescent Art "The Period of Decision")** อายุ 14-17 ปี ความสามารถของเด็กวัยนี้เริ่มสมบูรณ์เป็นผู้ใหญ่ที่ควรได้รับการแนะนำ สนับสนุนให้มีประสิทธิภาพทางด้านศิลปะมากขึ้นจนเป็นตัวของตัวเอง

จากการศึกษาการแสดงออกทางด้านศิลปะพบว่าเด็กจะแสดงออกทางศิลปะตามวุฒิภาวะในแต่ละระดับ ดังนี้

1. อายุ 2-4 ปี ในการวาดภาพเด็กใช้มือจับอุปกรณ์ แล้วใช้วงแขนเหวี่ยงบังคับกล้ามเนื้อ การลากเส้นเป็นไปอย่างไม่ตั้งใจ การใช้คากับมือไม่ประสานกันไม่สามารถบังคับได้ ต่อมาเด็กจะเริ่มขีดเขียนด้วยความตั้งใจโดยวาดขีดเขียน มีขนาดเล็กกลวงกว่าเดิมและมักจะขีดไปบนทิศทางซ้าย ๆ กัน และเมื่อเด็กมีพัฒนาการที่เจริญเติบโตขึ้น ก็จะสามารถบอกเล่าการขีดเขียนได้ เด็กจะสามารถใช้นิ้วบังคับเพื่อจับอุปกรณ์แทนการใช้มือทั้งมือในตอนแรกเริ่ม ทิศทางการลากเส้นเกิดจากความตั้งใจที่จะลาก การปล่อยพื้นที่ว่างจึงมีความหมายสำหรับเด็ก เส้นที่เขียนแต่ละเส้นจึงบอกได้ว่าคืออะไร และเส้นจึงกลายเป็นตัวกำหนดรูปร่างของสิ่งที่ต้องการจะวาด
2. อายุ 4-7 ปี เส้นขีดเขียนจะถูกพัฒนาเป็นเส้นที่แสดงรูปทรงเรขาคณิต ขนาดของวัตถุที่วาดเป็นไปตามการมองเห็น และการให้ความสำคัญของศิลปะจึงเป็นการแสดงออกที่สื่อสาร

ความเข้าใจกับการมองเห็นของตน เด็กอาจวาดภาพคล้อย ๆ หรือบางครั้งคุณกลับหัวหรือกลับทิศทาง เพราะในขณะที่วาดเด็กจะหมุนกระดาษไปโดยรอบ ต่อมาเด็กจะเขียนรูปศีรษะและเท้าชัดเจนขึ้น มีรายละเอียดมากขึ้น ใบหน้ารูปคนมักจะมียิ้มแฉ่ง อวัยวะ เช่น แขน ขา มือ นิ้วมือ นิ้วเท้า มักจะมืออยู่เสมอในการวาดรูปคน

3. อายุ 7-9 ปี เด็กจะวาดสิ่งที่เขามีความรู้สึกนึกคิดและสรุปเอาเป็นความคิด รวบรวมโดยตัวเองออกมาเป็นภาพ ซึ่งจะถ่ายทอดแบบสองมิติ คือ ดูแบนราบและมีลักษณะเป็นสัญลักษณ์ เด็กจะนิยมเขียนเส้นพื้นฐาน (Base Line) และเส้นแสดงขอบท้องฟ้า (Sky Line) สิ่งต่าง ๆ ที่เด็กวาดจึงถูกจัดวางบนพื้นที่ว่างระหว่างเส้นทั้งสอง และด้วยขีดจำกัดทางความสามารถในการเขียนภาพสามมิติออกมาให้เหมือนจริงได้ การจัดวางภาพจึงเป็นการวางภาพซ้ำซ้อน เขียนภาพโปร่งมองทะลุ การเขียนภาพคนมักแสดงด้วยรูปทรงเรขาคณิต และแสดงรายละเอียดที่สำคัญ และต้องการจะเน้นไว้มากที่สุด โดยเด็กจะพยายามเขียนให้เหมือนความจริงทั้งขนาดสัดส่วน และตำแหน่งที่เป็นจริง

4. อายุ 9-12 ปี เด็กจะวาดรายละเอียดของภาพมากขึ้น มีความสนใจที่จะวาดเรื่องราวและเหตุการณ์ เด็กจะเลิกเขียนภาพแสดง เส้นพื้นฐานและ เส้นแสดงระดับขอบฟ้า สามารถเขียนทัศนียภาพ จัดวางภาพซ้ำซ้อนแสดงต้นลึกลงมาบางได้ เด็กชอบเขียนรูปคนที่แสดงการเคลื่อนไหว และมีรายละเอียดมาก ๆ เช่น เครื่องนุ่งห่ม ทรงผม รองเท้า ถุงเท้าตามสมัยนิยม และจะระวังเรื่องสัดส่วนของภาพมากขึ้น

5. อายุ 12-14 ปี เด็กจะรู้จักตัดทอนสิ่งที่ตนวาดเฉพาะสิ่งที่เขาเห็นความสำคัญที่จะต้องเน้นเท่านั้นไม่ซ้ำวาดทุกสิ่งที่เด็กเห็น ส่วนที่เน้นเด็กจะวาดแสดงรายละเอียดมากกว่าสิ่งอื่น ๆ เด็กจะแสดงทัศนียภาพด้วยการใช้ระยะทางและขนาดของสิ่งที่วาด เช่น สิ่งที่อยู่ใกล้จะมีขนาดใหญ่กว่าสิ่งที่อยู่ไกลออกไป เด็กจะเขียนคนโดยคำนึงถึงสัดส่วนที่ถูกต้อง และมีการเคลื่อนไหวรวมทั้งการแสดงเพศด้วย

6. อายุ 14-17 ปี เด็กจะพยายามวาดให้เหมือนจริง บางคนจะถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดออกมาเป็นภาพให้มากที่สุด บางคนจะเน้นการใช้สี แสงเงา เด็กวัยนี้จะมีทักษะในการใช้วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ดีกว่าเด็กในวัยอื่น ๆ เด็กชอบจับภาพที่ซับซ้อนแสดงทัศนียภาพ เมื่อเขียนคนจะคำนึงถึงความเป็นจริงและมักวาดภาพที่ทำให้ความรู้สึกประชดประชัน

นอกจากนี้ ยังพบว่าตัวแปรที่ทำให้เด็กมีความแตกต่างระหว่างบุคคล ได้แก่ บุคลิกภาพ ความสนใจ ฐานะทางสังคม สภาพแวดล้อม วัฒนธรรม สติปัญญา อารมณ์ และความสามารถ

ดังนั้น การแสดงออกด้านศิลปะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นวัย 12 - 15 ปี ตามวุฒิภาวะปกติจึงควรมีลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงความพยายามวาดให้เหมือนจริง ภาพคนมีการเคลื่อนไหว สัดส่วนพยายามให้ถูกต้องตามหลักกายวิภาค เน้นรายละเอียด เด็กควรรู้จักแสดงมิติในภาพ เช่น ความตื้นลึกหนาบาง ระยะใกล้ไกล รู้จักใช้แสงเงา ที่น่าสังเกต คือ เด็กช่วงอายุนี้จะแสดงออกด้านค่านิยมของแฟชั่นและการเสียดสีสังคม

แม้แต่ ฟรอยด์ (Freud : 1936) นักจิตวิทยาวิเคราะห์ผู้มีชื่อเสียงก็กล่าวว่า การที่ศิลปินสร้างโลกแห่งความฝันของเขาขึ้นมา นั้น เป็นเพราะมีความต้องการในส่วนของจิตใจที่อาจจะตอบสนองได้ในชีวิตจริง

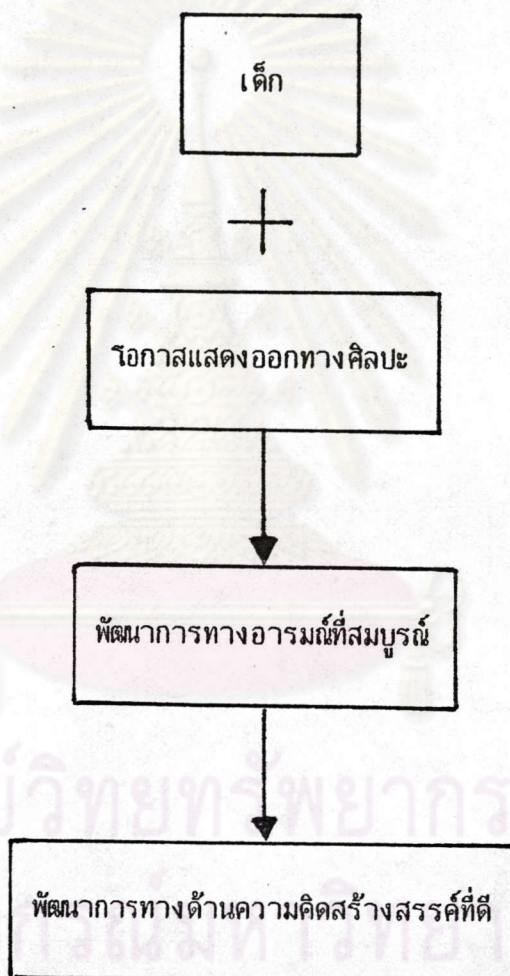
นิพนธ์ ทวีกาญจน์ (2533 : 236) กล่าวว่า พ่อแม่และครูควรเปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้ความคิดของตนอย่างอิสระที่สุด เพื่อให้เกิดความปลอดภัยทางจิต (Psychological Safety) และความเป็นอิสระทางจิต (Psychological Freedom)

ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล (2533 : 44) ได้กล่าวถึงบทบาทของพ่อแม่ในด้านส่งเสริมประสบการณ์แก่เด็กในด้านศิลปะว่า อาจได้แก่ การจัดหาวัสดุให้ฝึกฝน การใช้รูปศิลปะประดับ

ตกแต่งบ้านเรือน เพื่อปลูกฝังรสนิยมทางศิลปะแก่ลูก ตลอดจนการเสริมกำลังใจในการทำงานศิลปะของลูก ก็จะช่วยทำให้เด็กมีพัฒนาการที่เจริญงอกงามในด้านความคิดสร้างสรรค์

แผนภูมิแสดงพัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก

(ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล 2533 : 67)

กิลฟอร์ด (Guilford : 1959) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นลักษณะการเป็นต้นคิด หรือไม่เอาอย่างใคร ผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มักจะมีลักษณะแปลกหรือมีความเป็นพิเศษเฉพาะตัว

โลเวนเฟลด์ และบริทเทน (Lowenfeld and Brittain : 1970) ระบุว่าเด็กมีระดับความเจริญเติบโต (Periods of Growth) และขั้นแห่งพัฒนาการของความคิดริเริ่ม (Stages of Creative Development) ดังนี้

ระดับความเจริญเติบโตมี 5 ช่วง คือ

1. ช่วงเด็กตอนต้น (Early Childhood) อายุ 1 - 6 ปี
2. ช่วงเด็กตอนกลาง (Middle Childhood) อายุ 7 - 10 ปี
3. ช่วงเด็กตอนปลาย (Later Childhood) อายุ 11 - 13 ปี
4. ช่วงวัยรุ่นตอนต้น (Early Adolescence) อายุ 14 - 15 ปี
5. ช่วงเยาวชน (Youth) อายุ 21 ปี ขึ้นไป

ขั้นแห่งพัฒนาการของความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มี 7 ขั้น คือ

1. ขั้นลองผิดลองถูก (Manipulative Stage) อายุ 2 - 5 ปี
การแสดงออกทางศิลปะที่ควรเป็นของเด็กวัยนี้ คือ การขีดเขียน ในช่วงแรกเด็กจะไม่สามารถควบคุมรอยขีดเขียนได้ แล้วต่อมาเด็กสามารถควบคุมได้ดีขึ้นเป็นลำดับ
2. ขั้นก่อนสัญลักษณ์ (Pre-Symbolic Stage) อายุ 5-7 ปี
เด็กสามารถขีดเขียนเป็นรูปร่างตามความคิดของเขาได้ แม้ผู้ใหญ่จะดูไม่ค่อยออก เช่น วงกลมแทนศีรษะ เส้นขีดตามแนวนอนแทนแขน หรือเส้นลากตามแนวตั้งแทนขา
3. ขั้นสัญลักษณ์ (Symbolic Stage) อายุ 7-9 ปี
เด็กทำใบไม้วัย 7 ปี (หรืออ่อนกว่านั้นในบางกรณี) จะสามารถแสดงออกทางความคิดเป็นสัญลักษณ์ซึ่งเป็นสิ่งแทนความคิด บุคคล หรือสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ผลงานของเด็กวัยนี้จะแตกต่างกันในด้านรายละเอียด แต่ไม่แตกต่างกันในชนิดของสัญลักษณ์นั้น ๆ
4. ขั้นเริ่มต้นเหมือนจริง (Inceptive Realism Stage) อายุ 9-11 ปี
เด็กเริ่มพยายามถ่ายทอดสิ่งต่าง ๆ ตามที่ตาเห็น โดยพยายามแสดงความสัมพันธ์

ของสิ่งต่าง ๆ รับรู้เรื่องระยะและพื้นที่มากขึ้น ใช้เส้นฐานแสดงพื้นกับฟ้า และเริ่มแสดง การเหลือมล้ำทับซ้อนกัน ใช้สีเพื่อแสดงออกทางอารมณ์ผสมผสานกับสีที่เด็กเห็นจากสิ่งแวดล้อม

5. ขั้นเหมือนจริงเชิงวิเคราะห์ (Analytical Realism Stage) อายุ 11-13 ปี

ศิลปะของเด็กเริ่มพัฒนาเข้าสู่การเขียนแบบเหมือนจริงมากขึ้น สังเกตได้จาก การฝึกพิถีพิถันในการใช้สี การสร้างรูปร่าง ช่องไฟ พื้นผิว เช่น การสร้างบรรยากาศที่มืดสลัว แฉ่งมาส การแสดงลักษณะโค้งงอ

6. ขั้นเหมือนจริง (Projective Realism Stage) อายุ 13-15 ปี

เด็กจะมีความระแวงระวังต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้นอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน เพราะ เหตุจากสภาวะที่ไม่ปกติทางสรีระ และอารมณ์ที่กำลังผันแปรอย่างเข้าสู่วัยรุ่น เด็กสามารถเข้าใจ ธรรมชาติมากขึ้น และถ่ายทอดได้ตามความต้องการ

7. ขั้นค้นพบตัวเอง (Renescence Stage) อายุ 15 ปีขึ้นไป

ขั้นนี้เด็กจะรวบรวมเอาปัญหาอุปสรรคและประสบการณ์ต่าง ๆ ที่พบในช่วงวัยรุ่น ตอนต้นมาเป็นพื้นฐานการนำไปสู่การค้นพบตัวเอง ผลงานของเด็กจึงมีพลังใหม่ ๆ และเป็นตัว ของตัวเอง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางแสดงการจัดแบ่งความเจริญเติบโตและขั้นพัฒนาการทางความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

(ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล 2533 : 8)

ระดับของความเจริญเติบโต	อายุ	ขั้นพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์	ชั้นเรียน
ช่วง เด็กตอนต้น	1	ขั้นลองผิดลองถูกหรือขั้นขีดเขียน อายุ 2-5 ปี	อนุบาล ป. 1
	2		
	3		
	4		
	5		
	6	ขั้นก่อนสัญลักษณ์	ป.1-3
ช่วง เด็กตอนกลาง	7	อายุ 5-7 ปี	ป.3-5
	8	ขั้นสัญลักษณ์	
	9	อายุ 7-9 ปี	
	10	ขั้นเริ่มต้นเหมือนจริง	
ช่วง เด็กตอนปลาย	11	อายุ 9-11 ปี	ม.1
	12		ม.1-3
	13		
ช่วง วัยรุ่นตอนต้น	14		ม.3-4
	15		
ช่วง วัยรุ่นตอนปลาย	16		ม.4-6
	17		
	18		
	19		
	20		
ช่วง ยาวชน	21		

ลักษณะของเด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์ของ แชฟเฟอร์ (Schaefer : 1950) มี

9 ลักษณะ ดังนี้

1. ช่างสงสัย อยากรู้อยากเห็น และพยายามใช้ประสาทสัมผัสทั้งหมดสัมผัสเพื่อเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ
2. แสดงความรู้สึกและอารมณ์ภายนอกมาได้อย่างรวดเร็วทันทีที่หน้าตาในด้านศิลปะ อาจพบว่าเด็กสามารถเขียนรูปเพื่อแสดงออกถึงความรู้สึกได้อย่างไม่ติดขัด
3. ช่างสำรวจ ชอบพจญภัยกับสิ่งแวดล้อมและสิ่งของรอบตัว
4. มีจินตนาการ ซึ่งอาจจะเกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นจริงหรือสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ก็ได้
5. มีความคิดหยั่งรู้เองได้ สามารถแก้ปัญหาโดยไม่ต้องใช้เหตุผล แต่สามารถคาดเดาได้อย่างดีเยี่ยม
6. มีความคิดอิสระ เชื่อมั่นานตัวเอง ตัดสินใจด้วยตนเอง ไม่ตกอยู่ในอิทธิพลของผู้อื่น
7. ทุ่มเทกับงานที่ทำ กล้าต่อสู้กับงานที่ยาก
8. มีความคิดหลากหลายกระจายกว้าง เวลาค้นหาคำตอบจะใช้วิธีดูความเป็นจริง แล้วจึงกระจายความคิดออกไปหลาย ๆ วิธี
9. ใช้ความคิดอย่างมีเหตุผลในการสร้างสรรค์ พยายามหาวิธีการใหม่ ๆ ไม่เอาอย่างผู้อื่น

ทฤษฎีพัฒนาการความรู้ความเข้าใจของเปียเจต์ (Piaget's Cognitive Development Theory) ก็ได้กล่าววาระยะการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Preconceptual Thought Stage) ของเด็กจะอยู่ในช่วงอายุ 2-4 ปี ซึ่งโดยทั่วไปเด็กมักจะยึดถือตัวเองเป็นใหญ่ (Egocentric) พัฒนาการที่เพิ่มขึ้น ได้แก่ ความไว้มือเอียงของเด็กที่จะให้สิ่งรอบตัวมีชีวิตได้ เช่น ต้นไม้ พืช ก้อนหิน ฯลฯ มีชีวิตอย่างคน ทำกริยาอย่างคนได้ เป็นต้น (เจริญ ทองถาวร 2530 : 47)

นิพนธ์ ทวีกาญจน์ (2533 : 236) ก็ได้กล่าวไว้ว่า ความคิดสร้างสรรค์ในงานศิลปะของเด็กเกิดจากการใช้จินตนาการอย่างอิสระ

พีระพงษ์ กุลพิศาล (2533 : 206) กล่าวว่า จินตนาการเป็นกระบวนการคิดอย่างหนึ่งที่ไม่ต้องอาศัยคำพูดหรือตัวอักษรก็ได้ อาจเป็นกระบวนการคิดออกมาเป็นภาพหรือพฤติกรรมรวม ๆ เพื่อแสดงออกถึงการรับรู้โลกภายนอกในระดับใดระดับหนึ่ง จินตนาการเกิดขึ้นเมื่อประสาทสัมผัสได้กระทบกับสิ่งเร้า และเป็นที่ยอมรับกันว่า การแสดงออกทางศิลปะกับการแสดงออกทางจินตนาการนั้นเป็นสิ่งเดียวกัน

สรุปได้ว่า จินตนาการเป็นบ่อเกิดแห่งความคิดสร้างสรรค์ ในด้านศิลปะ จินตนาการจะถูกแสดงให้เห็นด้วยการสร้างสรรคงานศิลปะให้เป็นที่ประจักษ์

อารี เพชรพุด (2528 : 222) กล่าวว่า พัฒนาการด้านจินตนาการ (Development of Imagination) ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่อไปนี้

1. ความสามารถของเด็กในการควบคุมร่างกาย
2. ความสามารถในการสะสมความรู้และการแสดงออก
3. ความสามารถในการใช้ภาษา
4. ความสามารถในการใช้เหตุผลและความคิด

เด็กจะมีจินตนาการตั้งแต่ 1 ขวบถึง 1 ขวบครึ่ง จะเพิ่มอย่างรวดเร็วเมื่อมีอายุ 3-4 ขวบ และจะสูงขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งถึง 11-12 ขวบ แล้วจะลดลงเมื่อถึงวัยรุ่นก็จะเข้าสู่โลกแห่งความเป็นจริง นักจิตวิทยาพบว่าเด็กยิ่งฉลาดก็ยิ่งมีพัฒนาการด้านจินตนาการมาก และสามารถแสดงออกมาให้เห็นได้ชัด ทั้งนี้ได้มีความแตกต่างระหว่างเพศชายกับเพศหญิง

ผลงานศิลปะของเด็กเล็ก ๆ จะเป็นไปอย่างบริสุทธิ์ ชื่อและเรียบง่าย เป็นการบอกเล่าเรื่องราวตามประสบการณ์ มีลักษณะบอกด้วยภาพ (Visual Statement) ผลงานศิลปะ

เด็กเล็กจึงมีคุณค่าด้านการแสดงออกทางเรื่องราวและการใช้วัสดุ แต่คุณค่าทางสุนทรียภาพเป็นสิ่งที่ผู้ใหญ่ประเมินเอาเองจากผลงานของเด็กตามความรู้สึกของตน (พระพงษ์ กุลพิศาล 2532 : 193) เด็กวัย 8-10 ขวบขึ้นไป จึงเริ่มมีพัฒนาการทางสุนทรียภาพเพราะ เด็กเติบโตขึ้นพร้อมที่จะเข้าสู่วัยรุ่น มีประสบการณ์ทางการมองและความรู้สึกที่ละเอียดอ่อนมากขึ้น นั่นคือ มีวุฒิภาวะทางสุนทรียภาพ (Aesthetic Maturity) แล้ว เด็กมีการควบคุมการทำงานมากขึ้น พิถีพิถันและระมัดระวังความถูกต้องตามความเป็นจริงมากขึ้น จึงพบว่าเมื่อเด็กโตขึ้นจะเริ่มขาดความมั่นใจในการทำงานศิลปะ ทั้งที่เมื่อตอนเป็นเด็กเล็กเป็นคนชอบวาดรูปมาก ทั้งนี้ยกเว้นเด็กที่มีความถนัดทางด้านศิลปะ โดยเฉพาะ

ลักษณะพิเศษของ "ศิลปะเด็ก" นี้ เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวาง และเป็นข้อคำนึงเสนอในการกำหนดเกณฑ์การพิจารณาศิลปะเด็ก เช่น การแสดงศิลปะเด็กแห่งประเทศไทย โดยสมาคมศิลปกรรมแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 1 ถึงครั้งที่ 5 (พ.ศ. 2523-2528) ก็ได้ตั้งเกณฑ์การตัดสินงานศิลปะเด็กที่สามารถจะสรุปได้ว่าการตัดสินจะคำนึงถึงสภาพพื้นฐาน ความแตกต่างในด้านการศึกษา เศรษฐกิจ สังคมของเด็ก โดยมีเกณฑ์พิจารณาจาก

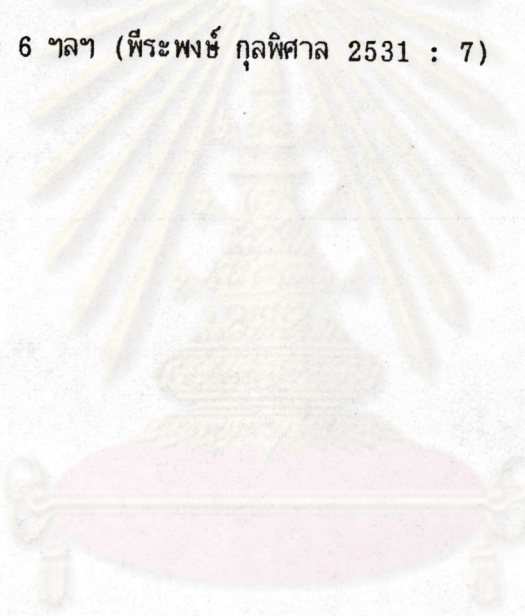
1. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
2. พัฒนาการทางศิลปะ
3. ลักษณะการแสดงออกทางรูปแบบ เนื้อหา และการสื่อความหมายที่เด่นชัด
4. สภาพแวดล้อมและโอกาส เทคนิค วิธีการแก้ปัญหา

เช่น เกณฑ์การพิจารณาตัดสินการแสดงศิลปะเด็กแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 3 พ.ศ. 2525 มีดังนี้

1. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 30 คะแนน
2. ทักษะการแสดงออก เช่น การใช้วัสดุ เทคนิควิธีการ การแก้ปัญหา 30 คะแนน
3. รูปแบบ หมายถึง เนื้อหาเรื่องราวการถ่ายทอด การจัดองค์ประกอบ ความสนใจในระดับอายุ การสื่อความหมาย ฯลฯ 30 คะแนน
4. ลักษณะพิเศษ เช่น โอกาสการแสดงออก สภาพแวดล้อมของเด็ก 10 คะแนน

ทั้งนี้ได้กำหนดให้เป็นแบบประเมินจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม เพื่อปกป้องผลประโยชน์ ส่วนที่เด็กจะได้รับโดยยุติธรรมและเที่ยงตรง และในการใช้เกณฑ์ตัดสินและวิธีการประเมินให้ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจและมติของคณะกรรมการตามความเห็นอันสมควร

อย่างไรก็ตาม การประเมินคุณค่าจากเกณฑ์ประเภทนี้ มักจะประเมินลักษณะจัดอันดับ ด้วยค่าที่เป็นเชิงคุณค่า เช่น ดีมาก ดี พอใช้ ฯลฯ และเมื่อต้องการประเมินออกมาให้เป็นปริมาณ ของตัวเลขก็สามารถทำได้โดยการให้ค่าสมมติแก่ค่าเหล่านั้นเป็นตัวเลข เช่น ดีมาก = 10 ดี = 8 พอใช้ = 6 ฯลฯ (พีระพงษ์ กุลพิศาล 2531 : 7)

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อารี สุทธิพันธุ์ (2525 : 94) ได้เสนอเกณฑ์ในการพิจารณาผลงานศิลปะ เด็กโดย
ให้ค่าเป็นตัวเลขไว้ดังนี้

วุฒิภาวะ	ความพร้อมของร่างกาย	5	4	3	2	1
	การรับรู้โลกภายนอก	5	4	3	2	1
	ลักษณะรูปแบบตามวัย	5	4	3	2	1
	สภาพสังคมของนักเรียน	5	4	3	2	1
สื่อวัสดุ	การใช้ดินสอดำ	5	4	3	2	1
	การใช้ดินสอสี	5	4	3	2	1
	การใช้สีเมจิก	5	4	3	2	1
	การใช้สีน้ำ	5	4	3	2	1
เนื้อหาสาระ	สาระ เกี่ยวกับสังคม	5	4	3	2	1
	สาระ เกี่ยวกับครอบครัว	5	4	3	2	1
	สาระ เกี่ยวกับเศรษฐกิจ	5	4	3	2	1
	สาระ เกี่ยวกับธรรมชาติ	5	4	3	2	1
การแสดงออก	การแสดงความสามารถในการใช้เส้น	5	4	3	2	1
	การแสดงความสามารถในการใช้สี	5	4	3	2	1
	การแสดงความสามารถกล้าถ่ายทอดรูปแบบ	5	4	3	2	1
	การแสดงความสามารถกล้าจัดภาพ	5	4	3	2	1
	การสลับตำแหน่ง	5	4	3	2	1
ความคิดสร้างสรรค์	การสลับตำแหน่ง	5	4	3	2	1
	การเปลี่ยนแปลงขนาด	5	4	3	2	1
	การเปลี่ยนแปลงสี	5	4	3	2	1
	การสลับรูปร่าง	5	4	3	2	1

ชัยณรงค์ เจริญพาณิชย์กุล (2533 : 150-151) ได้วิเคราะห์เกณฑ์การตัดสินศิลปะเด็กที่คณะกรรมการใช้ตัดสิน โดยชี้ให้เห็นประเด็นต่าง ๆ ที่กรรมการใช้พิจารณาในเกณฑ์นั้น ๆ ดังนี้

1. ด้านเนื้อหาเรื่องราวของภาพเป็นสิ่งที่กรรมการค่อนข้างจะให้ความสำคัญมาก การตัดสินใจเลือกเนื้อหาจึงมีความสำคัญขั้นต้น สิ่งที่จะช่วยให้งานเป็นที่ประทับใจ คือ ความสามารถในการพรรณาสร้างภาพให้เข้ากับเนื้อหา
2. ด้านการร่างภาพ ความสามารถในการร่างภาพได้ดี และร่างรายละเอียด หรือส่วนประกอบของภาพที่สวยงาม จะช่วยให้ภาพสำเร็จไปกว่าครึ่ง ในระหว่างการตัดสินกรรมการจะดูเรื่องการร่างภาพด้วยระบบอัตโนมัติ คือ ไม่หยิบมาพูดเป็นเรื่องชัดเจนเพราะการร่างภาพเป็นพื้นฐานเกี่ยวโยงไปถึงด้านอื่น ๆ อีกมากมายแล้ว
3. ด้านการจัดภาพ เด็กส่วนใหญ่ชอบจัดภาพแบบตัวเล็กตัวน้อยเต็มไปหมด ซึ่งมักจะสร้างปัญหาเพราะภาพจะดูกระจุกกระจาย แต่เด็กที่เลือกร่างภาพตัวโตเป็นจุดเด่นจะสามารถจัดภาพได้ดีกว่าและง่ายขึ้น หลักทฤษฎีที่กรรมการนำมาตัดสินการจัดภาพ ได้แก่ ความสมดุล (Balance) ของภาพ (ซ้าย-ขวา ล่าง-บน) ความมีเอกภาพ (Unity) คือ สามารถควบคุมภาพได้ไม่กระจุกกระจาย และการเน้นจุดสนใจในภาพ (Point of Interest)
4. การใช้หลักความงามทางศิลปะ เช่น ความกลมกลืนของเส้น สี พื้นผิว รูปร่าง ซึ่งเด็กทั่วไปก็สามารถถ่ายทอดได้แล้ว แต่ถ้าเด็กได้รับการสอนเป็นพิเศษ เช่น วรรณะของสี การใช้สีตรงข้าม ฯลฯ เด็กก็จะสามารถควบคุมได้ดีกว่า
5. ด้านทักษะการใช้วัสดุ เช่น ความสามารถในการระบายสีได้อย่างที่ตั้งใจ นั่นคือสามารถควบคุมได้ ไม่ว่าจะต้องการระบายให้เรียบร้อยหรือแสดงร่องรอยฝีแปรง ทักษะเหล่านี้กรรมการสามารถรับรู้แยกแยะได้จากประสบการณ์

สำหรับในแง่ของความสามารถด้านการร่างภาพ จัดภาพ การใช้หลักความงามทางศิลปะ ตลอดจนด้านทักษะการใช้วัสดุ เด็กที่มีความถนัดทางศิลปะ (Artistic Aptitude) จะมีความสามารถเหนือกว่าเด็กปกติทั่วไป ธอร์นไดค์และ เฮเกน และอนาสตาซี (Thorndike and

Hagen : 1955, Anastasi : 1968) พบว่า ความถนัดทางศิลปะประกอบด้วยการประกอบ
ต่อไปนี้

1. ความสมดุลย์ของเส้นและภาพ (Line, Rhythm and Balance)
2. จินตนาการไม่คงที่ (Dynamic Imagination)
3. การออกแบบและการจัดภาพ (Design and Organization)
4. การจัดองค์ประกอบ (Composition)

นอกจากนี้ยังมีองค์ประกอบที่เสริมสร้างให้บุคคลมีความสามารถทางศิลปะยิ่งขึ้นอีก คือ

1. ความสามารถในการประสานงานของกล้ามเนื้อ (Motor Coordination)
2. ความสามารถในการจำแนก (Discrimination)
3. ความสามารถในการรับรู้ (Perception Accuracy)

6. ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เนื่องจากความคิดสร้างสรรค์มีอยู่หลายด้าน ดังนั้น
งานที่มีลักษณะโดดเด่นจากผลงานอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัดจริง ๆ จึงจะเป็นที่ยอมรับของคณะกรรมการ

นิวเวล , ชอว์ และซิมสัน (Newell, Shaw and Simson 1963 : อ้างถึงใน
อารี รังสินนท์ 2527 : 18) ได้ชี้ให้เห็นว่าผลผลิตทางการสร้างสรรค์ (Creative Product)
จะต้องมีเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. เป็นผลผลิตที่แปลกใหม่ และมีค่าต่อผู้คิด สังคม และวัฒนธรรม
2. เป็นผลผลิตที่เป็นไปตามปรากฏการณ์นิยามในเชิงที่ว่ามีการตัดแปลงหรือยกเลิก
ผลผลิตหรือสื่อความคิดที่เคยยอมรับมาก่อน
3. เป็นผลผลิตที่ได้รับการกระตุ้นอย่างสูง มั่นคง ระยะเวลา หรือมีความหมายสูง
4. เป็นผลผลิตที่ได้จากการประมวลปัญหาซึ่งค่อนข้างจะคลุมเครือไม่แจ่มชัด

สำหรับการประมวลปัญหาในทางศิลปะ ก็คือ กระบวนการแก้ปัญหาในงานที่ผู้สร้าง
งานศิลปะพยายามกระทำอย่างมีกระบวนการ และลุล่วงไปในช่วงหนึ่ง ๆ เท่านั้น และเขายังต้อง
แก้ปัญหาต่อไปไม่จบสิ้น หากยังเป็นผู้ที่สร้างสรรค์อยู่

ความคลุมเครือไม่แจ่มชัดในงานศิลปะ ไม่ได้อยู่ที่รูปที่ปรากฏ (Objective) แต่อยู่ที่เนื้อหาและความรู้สึก (Subjective) ที่ผู้ดูสามารถรับรู้ได้ตามภาวะที่แตกต่างของแต่ละบุคคล

7. ด้านการเปรียบเทียบผลงานกับอายุ โดยทั่วไประเบียบการประกวดมักจะแบ่งระดับอายุเป็นหมวดหรือกลุ่ม ในกรณีที่กำหนดกลุ่มจากช่วงอายุ กรรมการบางคนอาจพิจารณาผลงานกับอายุจริงของผู้ประกวดในกลุ่มนั้น ๆ ด้วย จึงอาจพบว่างานที่ได้รับรางวัลที่ 1 อาจจะดูดีน้อยกว่างานที่ได้รับรางวัลที่ 2 เพราะกรรมการพิจารณาว่าผู้ประกวดที่ผลงานได้รับรางวัลที่ 1 เยาว์วัยกว่า

จะเห็นได้ว่า เกณฑ์การตัดสินการประกวดศิลปะ เด็กมีความละเอียดอ่อน แตกต่างไปกว่าเกณฑ์การตัดสินการประกวดศิลปะผู้ใหญ่ เพราะคำนึงถึงองค์ประกอบหลายด้าน ที่สำคัญ คือ ภาวะความสามารถของผู้ประกวดในวัยต่าง ๆ และเมื่อพิจารณาพบว่านักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา อายุระหว่าง 12-15 ปีโดยประมาณ ได้ถูกแบ่งพัฒนาการการแสดงออกทางศิลปะตามภาวะออกเป็น 3 ขั้นใหญ่ ๆ คือ ขั้นเริ่มต้นเขียนภาพอย่างจริงจัง (The Dawning Realism) อายุ 9-12 ปี ขั้นการใช้เหตุผล (The Age of Reasoning) อายุ 12-14 ปี และขั้นค้นพบตัวเอง (The Period of Decision) อายุ 14-17 ปี กอปรกับองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น สภาพสิ่งแวดล้อมพื้นฐานที่ต่างกัน เช่น บ้าน สังคม ท้องถิ่น ภาควิชา ตลอดจนบรรยากาศด้านการเรียนการสอนที่เชื่อว่าย่อมมีความแตกต่างกันบ้าง ดังนั้น เกณฑ์การตัดสินการประกวดศิลปะ นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จึงควรได้รับการทำการศึกษาอย่างจริงจังจากผู้ที่มีความเกี่ยวข้องและมีความรู้ความเข้าใจในศิลปะของเด็กในวัยนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่มีประสบการณ์การเป็นกรรมการตัดสินมาก่อน ทั้งนี้เพื่อหวังผลให้ได้มาซึ่ง เกณฑ์การตัดสินศิลปะ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาที่เหมาะสม มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติจริงและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research)

นักอนาคตนิยมมีความเชื่อพื้นฐานว่า

1. อนาคตเป็นเรื่องราวที่มนุษย์สามารถทำการศึกษาได้อย่างเป็นระบบ
2. ความเชื่อของมนุษย์เกี่ยวกับอนาคตมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและการตัดสินใจของมนุษย์
3. เชื่อว่ามนุษย์สามารถจะควบคุมและสร้างอนาคตได้

จุดมุ่งหมายหลักที่แท้จริงของการวิจัยอนาคต ไม่ใช่เพื่อการทำนายที่ถูกต้อง แต่คือ การสำรวจศึกษาแนวโน้มที่เป็นไปได้หรือน่าจะ เป็นของ เรื่องที่ศึกษาให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ทั้งที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ เพื่อหาแนวทางทำให้แนวโน้มที่พึงประสงค์เกิดขึ้น และป้องกัน ขจัดแนวโน้มที่ไม่พึงประสงค์ให้หมดไป หรือหาแนวทางที่จะ เผชิญกับแนวโน้มที่ไม่พึงประสงค์นั้น อย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าหากมันจะต้องเกิดขึ้นอย่าง ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ดังนั้น ผลที่เกิดขึ้นจาก การวิจัยอนาคตจึงมีประโยชน์ต่อการวางแผน กำหนดนโยบาย การตัดสินใจ ตลอดจนการกำหนด ยุทธวิธี (Strategies) และกลวิธี (Tactics) ที่จะนำไปสู่การสร้างอนาคตที่พึงประสงค์และ ป้องกันหรือขจัดอนาคตที่ไม่พึงประสงค์ (จุมพล พูลภัทรชีวิน 2529 : 462-463)

เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) นี้ จุมพล พูลภัทรชีวิน เป็นผู้เริ่มพัฒนาเมื่อปี พ.ศ. 2522 ขณะศึกษาระดับปริญญาเอกที่มหาวิทยาลัย มินนิโซต้า (University of Minnesota) โดยผสมผสานระเบียบวิธีวิจัยระหว่าง EFR (Ethnographic Futures Research) ของเท็กซ์เตอร์ (Textor) แห่งมหาวิทยาลัย สแตนฟอร์ด (Stanford University) กับระเบียบวิธีวิจัยเดลฟาย (The Delphi Technique) เข้าด้วยกันเป็น EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) ซึ่งมี ขั้นตอนคล้าย ๆ กับ Delphi เพียงแต่มีการปรับให้มีความยืดหยุ่นและเหมาะสมมากขึ้น

เทคนิคการวิจัยแบบเดลฟาย เป็นเทคนิคการทำนายที่พัฒนาขึ้นโดยนักวิจัยของ Rand Corporation คือ Helmer, Dalkey และ Rescher เมื่อประมาณห้าสทวรรษมาแล้ว

เดลฟายเป็นเทคนิคการสื่อสารระหว่างกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ช่วยให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนได้รับข่าวสาร และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน โดยไม่มีการเผชิญหน้ากันโดยตรง

ขั้นตอนใหญ่ ๆ ของเทคนิคการวิจัยแบบเดลฟาย มีดังนี้

1. กำหนดผู้เชี่ยวชาญ (Panel Experts) ผู้วิจัยจะต้องหาวิธีและทำการคัดเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความชำนาญในสิ่งที่จะศึกษาจำนวนประมาณตั้งแต่สิบกว่าคนขึ้นไปจนอาจถึงจำนวนร้อย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมาย ความซับซ้อนของเรื่องที่ศึกษา ตลอดจนเวลาและงบประมาณ
2. กำหนดประเด็นแนวโน้มและสร้าง เครื่องมือวิจัยซึ่งมักได้แก่ แบบสอบถามหรือการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง
3. ทำเดลฟายรอบที่หนึ่ง โดยการส่งแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญหรือสัมภาษณ์ตัวต่อตัวหรือการโทรศัพท์ หรือทำการประชุมทางไกล (Teleconferencing) โดยผ่านระบบสื่อสารของเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ เช่น ระบบคอมพิวเตอร์
4. รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ในรอบที่หนึ่ง
5. ทำเดลฟายรอบที่สอง โดยรอบนี้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านจะได้รับข้อมูลย้อนกลับเชิงสถิติ (Statistical Feedbacks) ที่เป็นของกลุ่มโดยส่วนรวม เช่น ค่าร้อยละ ค่ามัธยฐาน (Median) และพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) ของกลุ่ม ผนวกกับคำตอบเดิมของตนเอง เพื่อพิจารณาตอบใหม่
6. ทำเดลฟายรอบที่สาม, สี่....
7. สรุปและอภิปรายผล โดยการเสนอแนวโน้มที่มีฉันทามติ (Consensus) ตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ และอภิปรายเสนอแนะจากผลการวิจัย

ส่วนเทคนิคการวิจัยแบบ EFR ผู้พัฒนา คือ เท็กซ์เตอร์ (Textor) โดยพัฒนาจากระเบียบวิธีวิจัยทางมานุษยวิทยาที่เรียกว่าการวิจัยชาติพันธุ์วรรณา (Ethnographic Research or Ethnography) มีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

1. กำหนดกลุ่มตัวอย่าง
2. สัมภาษณ์ ซึ่งมีลักษณะเฉพาะ คือ
 - 2.1 เป็นแบบเปิดและไม่ชี้แนะ (Non-directive, Open-ended)
 - 2.2 เป็นแบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured Interview) คือ มีการเตรียมหัวข้อหรือประเด็นการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า
 - 2.3 ใช้เทคนิคการสรุปสะสม (Cumulative Summarization) คือ มีการแบ่งช่วงการสัมภาษณ์ออกเป็นช่วง ๆ ตามเหมาะสม เมื่อจบการสัมภาษณ์แต่ละช่วงผู้วิจัยจะสรุปผลการสัมภาษณ์ หรือให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบค่าที่สัมภาษณ์ด้วยการฟังแถบบันทึกเสียงที่อัดไว้หรือดูจากบันทึกที่จดไว้ เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญปรับปรุงแก้ไขค่าที่สัมภาษณ์ หากทุกช่วงจนจบการสัมภาษณ์
 - 2.4 สัมภาษณ์อนาคตภาพ 3 แบบ ประกอบด้วย
 - 2.4.1 อนาคตภาพทางดี (Optimistic-Realistic Scenario)
 - 2.4.2 อนาคตภาพทางร้าย (Pessimistic-Realistic Scenario)
 - 2.4.3 อนาคตภาพที่น่าจะเป็นไปได้มากที่สุด (Most-Probable Scenario)
3. วิเคราะห์และสังเคราะห์ ทาฉันทามติ
4. เขียนอนาคตภาพ (Scenario Write-up)

สำหรับเทคนิคการวิจัยแบบ EDFR นั้น ผู้พัฒนาได้รวมเอาจุดเด่นและข้อดีของเทคนิค EFR และ Delphi เข้าด้วยกัน ซึ่งสามารถช่วยแก้จุดอ่อนของแต่ละเทคนิคได้เป็นอย่างดี ขั้นตอนใหญ่ ๆ ของเทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR มีดังนี้

1. กำหนดและเตรียมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ผลการวิจัยจะนำเชื่อถือมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับ การกำหนดให้ได้ผู้เชี่ยวชาญที่เชี่ยวชาญจริง ๆ การเลือกผู้เชี่ยวชาญจึงมีลักษณะที่เป็น การเลือกแบบเจาะจง (Purposive) มากกว่าการสุ่มด้วยเหตุผลต่าง ๆ ตามวิธีทางสถิติ ถ้าเป็นกรณีที่ไม่รู้จักผู้เชี่ยวชาญหน่วยงานนั้น ๆ ก็อาจทำได้โดยวิธีที่เรียกว่า วิธีโยนลูก (Snowball) โดยขอให้ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะผู้เชี่ยวชาญท่านอื่น ๆ ประมาณ 3-5 ชื่อ เพื่อให้ผู้วิจัยจะได้ติดตามไปขอรายชื่อเพิ่มเติมจากท่านเหล่านั้น จนได้จำนวนผู้เชี่ยวชาญตามที่ต้องการ เมื่อกำหนดกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

ได้แล้ว ผู้วิจัยจะต้องติดต่อกับผู้เชี่ยวชาญเป็นการส่วนตัว เพื่ออธิบายถึงจุดมุ่งหมาย ขั้นตอนต่าง ๆ ของการวิจัย เวลาที่ต้องใช้โดยประมาณ ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัยตลอดจนย้ำถึงความจำเป็นและความสำคัญของการใช้ผู้เชี่ยวชาญ แล้วจึงขอความร่วมมือ ถ้าผู้เชี่ยวชาญปฏิเสธก็จำเป็นต้องไปหาผู้เชี่ยวชาญท่านอื่นต่อไปและถ้าได้รับความร่วมมือจึงขอนัดวันและเวลาสำหรับทำการสัมภาษณ์ในขั้นแรก

2. สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยสามารถสัมภาษณ์เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญสนองตอบต่อจุดมุ่งหมาย เวลา งบประมาณ และสถานการณ์ของการวิจัยได้ เช่น อาจเลือกสัมภาษณ์เฉพาะแนวโน้มที่ผู้เชี่ยวชาญคาดว่าจะ เป็นไปได้และน่าจะเป็น โดยไม่คำนึงว่าแนวโน้มเหล่านั้นจะเป็นไปในทางร้ายหรือดี

3. การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อสร้างเป็นเครื่องมือสำหรับทำเดลฟายในรอบต่อไป

4. สร้างเครื่องมือสำหรับทำเดลฟายรอบที่ 1

5. ทำเดลฟายรอบที่ 1, 2... จนได้ผลตอบสนองต่อจุดมุ่งหมายของการวิจัย

6. เขียนอนาคตภาพ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลรอบสุดท้ายมาวิเคราะห์และรายงานผลการวิจัย

วิธีการที่นำแนวโน้มที่ได้จากการสัมภาษณ์ในรอบแรกป้อนกลับไปให้ผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด พิจารณาอีกในการทำเดลฟาย ทำให้ทุกแนวโน้มได้รับการพิจารณาอย่างเป็นระบบเท่าเทียมกัน ผลสรุปที่ได้จากการวิจัยแบบ EDFR จึงเป็นระบบและได้แนวโน้มที่มีความครอบคลุมและน่าเชื่อถือ

วิธีการเขียนรายงานการวิจัยอนาคตแบบ EDFR

สามารถเลือกเขียนได้ 3 แบบ ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการวิจัยนั้น ๆ

1. อนาคตภาพทางบวก
2. อนาคตภาพทางลบ
3. อนาคตภาพที่เป็นไปได้มากที่สุด

เช่น ถ้าเลือกที่จะกล่าวถึงขนาดภาพที่เป็นไปได้ค่อนข้างสูงระดับหนึ่ง ก็อาจกำหนดค่า median ตั้งแต่ระดับมากคือ 3.5 ขึ้นไปเป็นเกณฑ์ที่จะนำแนวโน้มระดับนี้มารายงาน โดยดู ความสอดคล้องของค่าตอบจากค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) ไม่เกิน 1.5 กับ Mode-Median ไม่เกิน 1 (หรืออาจจะไม่พิจารณา Mode-Median ก็ได้)

หรือ จะรายงานแนวโน้มที่มีความเป็นไปได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ระดับหนึ่ง เช่น มาก มากที่สุด รวมกันไปเลยก็ได้

การเขียนรายงานการวิจัยแบบนี้อาจเขียนโดยใช้ภาษาที่เป็นทางการเหมือนกับการเขียน รายงานการวิจัยโดยทั่ว ๆ ไปก็ได้ หรืออาจเขียนรายงานโดยใช้ภาษาธรรมดาที่สละสลวยที่ผู้อ่าน สามารถอ่านแล้วเข้าใจได้ง่ายก็ได้

ด้วยลักษณะ และคุณสมบัติเฉพาะตัวดังกล่าวของการวิจัยแบบ EDFR ทำให้การวิจัยขนาด แบบ EDFR ถูกนำไปใช้ในการวิจัยต่าง ๆ มากมาย เช่น การวิจัยเพื่อสำรวจปัญหา การวิจัยเพื่อ หารูปแบบ การวิจัยเพื่อการตัดสินใจ ตลอดจนเพื่อสำรวจความคิดเห็น เช่นเดียวกับการวิจัย เรื่อง การศึกษาเกณฑ์การตัดสินการประกวดศิลปะนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญ ศึกษา ครั้งนี้ก็จะใช้เทคนิคการวิจัยขนาดแบบ EDFR เพื่อให้ได้แนวโน้มของเกณฑ์การตัดสินที่กลุ่ม ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชีบานี (Shebani 1987 : 2226-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง High Quality Education through Aesthetic Training : A Case for Establishing a Fine Arts Requirement in the General Education Curriculum การวิจัยมีจุดประสงค์ เพื่อนำเสนอการบรรจุวิชาวิจิตรศิลป์ (Fine Arts) ไว้ในหลักสูตรการศึกษาระดับสูงโดยทำการ ศึกษาทฤษฎีของดิวอี้ (Dewey) ที่เห็นว่าประสบการณ์ด้านสุนทรียภาพ (Aesthetic Experience) ช่วยพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น เพราะการรับรู้ด้านความถูกต้องตามจารีตประเพณีเป็นผลจากการใช้ จินตนาการและศิลปะสามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดจินตนาการทางความคิดสร้างสรรค์ (Creative

Imagination) ผลของการศึกษาหลักการคุณค่าประสบการณ์ (Qualitative Experiences) ของตัวชี้ช่วยสนับสนุนว่าวิชาวิจิตรศิลป์ควรถูกรับรู้ไว้ในหลักสูตรการศึกษาทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เนื้อหาทางด้านศิลปะวิจารณ์ ประวัติศาสตร์ศิลปะ และศิลปะปฏิบัติ

รอบคิน (Robkin 1987 : 1963-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง Creativity and Productivity : The Relationship of Talent, Interest and Energy Among Secondary Students เป็นการวิจัยเชิงทดลอง โดยตั้งสมมติฐานว่า ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ในการสร้างผลผลิตเป็นความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นเลิศ ความสนใจจริงและความมีพลังอย่างสูง โดยทำการทดสอบกับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 2 กลุ่ม กลุ่มทดลองเป็นกลุ่มนักเรียนที่ผ่านการเข้าค่ายอบรมศิลปะภาคฤดูร้อนมาแล้ว กลุ่มควบคุมเป็นนักเรียนที่เรียนภาษาอังกฤษจากในเมืองและจากชนบท ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของความสัมพันธ์ที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งมีตัวแปร คือ เพศ ลिंगเวค ล้อม อาชีพของผู้ปกครอง สื่อวัสดุทางศิลปะที่ใช้ และอายุ พบว่าเด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์ได้แสดงออกถึงพลังในการสร้างงานที่เหนือกว่า จะเห็นได้จากการที่เด็กกลุ่มนี้เข้าร่วมกิจกรรมและสร้างสรรค์งานตลอดจนได้คะแนนการวัดและประเมินสูงกว่า นอกจากนี้ ยังพบว่าในกลุ่มควบคุม เด็กที่มีอายุน้อยกว่าสนใจในศิลปะมากกว่าเด็กที่มีอายุมากกว่า และ เด็กจากชนบทจะสนใจในการสร้างสรรค์งานมากกว่าเด็กจากในเมือง การค้นพบนี้ชี้ให้เห็นว่า ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความเป็นเลิศ และความสามารถในการปฏิบัติงานศิลปะมีพัฒนาการที่แตกต่างกันในกลุ่มที่มีความสนใจต่างกัน

อาร์โนลด์ (Arnold 1987 : 1628-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง Responding Patterns of Naive Children and Adults to Artistic Styles in Painting มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบปฏิกิริยาตอบสนองของเด็กและผู้ใหญ่ที่มีต่อรูปแบบในภาพเขียน ทา การศึกษากับกลุ่มตัวอย่างอายุ 7 ปี, 13 ปี และ 19 ปี เครื่องมือการวิจัยได้แก่ ภาพเขียน อิมเพรสชันนิสต์ (Impressionist) โดยกลุ่มตัวอย่างครึ่งหนึ่งไม่ได้รับข้อมูลใด ๆ เกี่ยวกับมิติ ในภาพเขียน กลุ่มตัวอย่างอีกครึ่งหนึ่งได้รับการอธิบายข้อมูล เกี่ยวกับรูปร่างหน้าตาของคนใน ภาพเขียน ผู้วิจัยได้ให้กลุ่มตัวอย่างมองภาพอย่างพิถีพิถันจำนวน 4 ภาพประกอบด้วย

ภาพทิวทัศน์บก ภาพคนครึ่งตัว หุ่นนิ่ง และ ภาพกลุ่มคนเต็มตัว แล้วให้ดูภาพที่ 5 เพื่อให้บอกว่า เป็นภาพของศิลปินคนใด การทดลองมีความยากง่าย 2 ระดับคือ ชั้นแรก ภาพที่นำกลุ่มตัวอย่าง คู่ทั้ง 4 ภาพ เป็นฝีมือศิลปินคนเดียวกัน และชั้นต่อมาทั้ง 4 ภาพ เป็นฝีมือของศิลปินแต่ละคนไป ทว่าการทดลอง 8 ครั้ง ผลการวิจัยพบว่า เด็ก 7 ขวบส่วนใหญ่ใช้กระบวนการที่ครอบคลุม ทุกอย่าง (Global Process) ในการให้ความหมายแก่ภาพและการจดจำรูปแบบการเขียนของ ศิลปินแต่ละคน ขณะที่ ผู้ใหญ่ใช้กระบวนการการเลือกพิจารณาจากขนาด (มิติ) และรูปร่าง หน้าตาของภาพวาดที่ปรากฏในงานแต่ละชิ้น

โควิงตัน (Covington 1987 : 1963-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง The Effect of Art Instruction Upon Children's Aesthetic Preference and Their Graphic Representation มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการสอนศิลปะด้วยวิธีอธิบาย ความรู้สึกชื่นชมต่อสุนทรียภาพ และด้วยวิธีการให้วาดภาพที่มีผลต่อเด็ก ผู้วิจัยทำการทดลองกับ นักเรียนระดับ 6-8 จำนวน 270 คน ทว่าการทดสอบก่อนและหลังการเรียน 9 สัปดาห์ โดยใช้แบบทดสอบ BWAS (Barron-Welsh Art Scale) ซึ่งเป็นกรงาให้อธิบายและแบบทดสอบ HFD (Human Figure Drawing Test) ซึ่งเป็นกรงาให้วาดภาพคน โดยศึกษาเปรียบเทียบด้าน ระดับชั้นและเพศ การทดสอบสมมติฐานชุดแรกเน้นด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างผลงานกับช่วงเวลา ที่กำหนดของเพียร์สัน (Pearson Product-Moment Correlation) โดยใช้แบบทดสอบ HFD พบว่าไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สมมติฐานชุดที่สองใช้แบบทดสอบ BWAS พบว่าไม่มีนัยสำคัญ ในการศึกษาด้านเพศและระดับชั้นพบว่ามีนัยสำคัญเฉพาะในนักเรียนระดับ 7 สมมติฐานชุดที่ 2 นี้มุ่ง ศึกษาเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงก่อนและภายหลังการสอน 9 สัปดาห์ โดยใช้การทดสอบค่าที (t-test) พบว่าเมื่อเปรียบเทียบด้านเพศโดยใช้แบบทดสอบ BWAS ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ของปฏิสัมพันธ์ใด ๆ เมื่อวิเคราะห์จากแบบทดสอบ HFD โดยเปรียบเทียบด้านเพศและระดับชั้น พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงที่มีนัยสำคัญทางสถิติในด้านการสอนศิลปะที่มีผลกับเด็กโต สมมติฐานชุดที่ 3 เป็นการทดสอบความเปลี่ยนแปลงของค่าระดับผลสัมฤทธิ์ที่เกิดจากการใช้แบบทดสอบทั้ง 2 แบบในการทดสอบก่อนและหลังการสอน พบว่าไม่มีความแตกต่างในการใช้แบบทดสอบ BWAS แต่จากการใช้แบบทดสอบ HFD พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงในนักเรียนระดับ 8 และเมื่อวิเคราะห์รวม

ทั้งหมดพบว่า นักเรียนระดับ 6 มีผลกระทบจากการสอนน้อยที่สุด นักเรียนระดับ 7-8 ได้รับผลกระทบจากการเรียนมากที่สุด

2. งานวิจัยในประเทศ

สุวรรณภา ญาณวงศ์ (2514 : 135-138) ได้ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาเกณฑ์ปกติของลักษณะบุคลิกภาพของเด็กวัยรุ่นไทยในโรงเรียนรัฐบาลสหศึกษานจังหวัดพระนคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกณฑ์ปกติในรูปคะแนนมาตรฐาน และเพื่อแสดงภาคตัดขวางของคะแนนเฉลี่ยของบุคลิกภาพของเด็กวัยรุ่นชายและหญิงในโรงเรียนรัฐบาลสหศึกษานจังหวัดพระนครในด้านลักษณะบุคลิกภาพทั่วไป การยอมรับตนเองและการยอมรับผู้อื่น ความวิตกกังวล การเก็บตัว การแสดงออก และความต้องการ กลุ่มตัวอย่างเป็นชาย 500 คน หญิง 500 คน อายุระหว่าง 13 ปีบริบูรณ์ถึง 17 ปี 11 เดือน ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-5 ในโรงเรียนรัฐบาลสหศึกษา จำนวน 8 โรงเรียน ในจังหวัดพระนคร เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วยแบบสำรวจในแต่ละด้านดังกล่าว วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาคะแนนเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และคะแนนมาตรฐานในแต่ละเพศ พบว่าได้เกณฑ์ปกติของลักษณะบุคลิกภาพในรูปคะแนนมาตรฐาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 50 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 10 และได้ภาคตัดขวางของลักษณะบุคลิกภาพของวัยรุ่นในแต่ละช่วงอายุ ดังนี้ อายุ 13 ปี วัยรุ่นชายหญิงยอมรับตนเองและผู้อื่นระดับปานกลางและปานกลางค่อนข้างสูง มีความวิตกกังวลปานกลาง ชายเก็บตัวค่อนข้างมากหญิงปานกลาง ทั้งชายและหญิงมีความต้องการแสดงออกไม่มั่นใจขัดแย้งภายในตัวเอง อายุ 14 ปี ชายหญิงมีความวิตกกังวลสูง ยอมรับตนเองปานกลาง ชายเก็บตัวปานกลางหญิงเก็บตัวค่อนข้างสูง ชายตื่นเต้นง่ายกว่าหญิง ชายก้าวร้าวหญิงอ่อนโยน อายุ 15 ปี ยอมรับตนเองสูง ชายมีลักษณะระมัดระวัง เข้มงวด หญิงมีความคิดการกระทำตกอยู่ใต้อิทธิพลของคนอื่น อายุ 16 ปี ยอมรับผู้อื่นต่ำ มีความเชื่อมั่นในตัวเอง ชายมีความต้องการยกย่อง หญิงต้องการการเปลี่ยนแปลง อายุ 17 ปี ชอบสังคม ว่องไว ใจกว้าง เข้มแข็ง พึ่งตนเอง ชายเข้าใจตนเองและผู้อื่น หญิงต้องการการเปลี่ยนแปลง

ลาภรรณ ลิขิตทรัพย์ (2516 : 76-83) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบความวิตกกังวล และความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาระหว่างโรงเรียนสาธิต กับโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรปกติ มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบอิทธิพลของหลักสูตรการเรียนการสอนระดับชั้นเรียน และเพศที่มีผลต่อความคิดสร้างสรรค์ และความวิตกกังวลของนักเรียนระหว่างโรงเรียนสาธิต กับโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรปกติอีก 2 โรงเรียน เป็นชาย 170 คน หญิง 170 คน รวมทั้งสิ้น 340 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามความวิตกกังวลมีทั้งหมด 60 ข้อ และแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ จำนวน 5 ฉบับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การทดสอบค่าคงที่ และการวิเคราะห์ ความแปรปรวน ผลของการวิจัยพบว่าความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนทั้งสามโรงเรียนต่างกันทั้งด้านความคล่องในการคิด ความยืดหยุ่นในการคิดและด้านแนวทาง คือ นักเรียนโรงเรียนสาธิตกับนักเรียนในโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรปกติโรงเรียนหนึ่ง มีความคิดสร้างสรรค์สูงกว่านักเรียนในโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรปกติอีกโรงเรียนหนึ่ง โดยที่นักเรียนในโรงเรียนสาธิตกับนักเรียนในโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรปกติโรงเรียนแรกนั้น มีความคิดสร้างสรรค์ต่างกันเพียงเล็กน้อย ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และพบว่าความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนในโรงเรียนสาธิตเพิ่มขึ้นตามลำดับชั้นที่เรียน แต่นักเรียนในโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรปกติทั้ง 2 โรงเรียนมีความคิดสร้างสรรค์สูงขึ้นในช่วงมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง 3 และจะลดลงในช่วงมัธยมศึกษาปีที่ 5 นอกจากนี้ยังพบว่า ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 3 นักเรียนชายในโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรปกติมีความคิดสร้างสรรค์สูงกว่าโรงเรียนสาธิต ส่วนนักเรียนหญิง โรงเรียนสาธิตมีความคิดสร้างสรรค์สูงกว่าโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรปกติ ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 นักเรียนชายและหญิงในโรงเรียนสาธิตมีความคิดสร้างสรรค์สูงกว่านักเรียนชายและหญิงในโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรปกติ เมื่อเปรียบเทียบกับระดับความวิตกกังวลพบว่า นักเรียนทั้งสามโรงเรียนที่มีความวิตกกังวลสูงหรือต่ำมีความคิดสร้างสรรค์ไม่ต่างกัน

วัชรินทร์ ฐิติอดิศัย (2530 : 73-83) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ทศนคติต่อวิชาศิลปศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติต่อวิชาศิลปศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในกรุงเทพมหานคร และเพื่อเปรียบเทียบทัศนคติต่อวิชาศิลปศึกษาของนักเรียนชายและนักเรียนหญิง โดยทำการศึกษาจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2529 จำนวน 360 คน ประกอบด้วยนักเรียนชาย 180 คน

และนักเรียนหญิง 180 คน จากโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น 9 แห่ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบวัดทัศนคติที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีลักษณะ เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า แบบเลือกตอบ และแบบปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ มีชัณภูมิ เลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่า t (t -test) ผลของการวิจัยพบว่าทัศนคติต่อวิชาศิลปศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในกรุงเทพมหานครที่มีต่อเนื้อหาวิชา การสอน กิจกรรม การวัดและประเมินผล และคุณค่า โดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง และการเปรียบเทียบทัศนคติต่อวิชาศิลปศึกษาของนักเรียนชายและนักเรียนหญิงพบว่าไม่แตกต่างกัน

วุฒิ วัฒนสิน (2530 : 130-139) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับรายวิชาทัศนศิลปศึกษาในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 3 มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษา และเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับรายวิชาทัศนศิลปศึกษาในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 3 ผลของการวิจัยพบว่าผู้บริหารและครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยเกี่ยวกับจุดประสงค์ของหลักสูตรวิชาศิลปศึกษา จุดประสงค์รายวิชาทัศนศิลปศึกษา การเรียนการสอนรายวิชาทัศนศิลปศึกษา การวัดและประเมินผลรายวิชาทัศนศิลปศึกษา และผู้บริหารและครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับไม่แน่ใจเกี่ยวกับลักษณะของเนื้อหาวิชาทัศนศิลปศึกษา การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับรายวิชาทัศนศิลปศึกษาในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 3 พบว่าไม่แตกต่างกัน

จิรศักดิ์ ส่งแสงขจร (2531 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบภาพวาดของของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินและเด็กปกติในชั้นสาธิตการศึกษาพิเศษ อนุบาลละอออุทิศ สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ สวนดุสิต มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบภาพวาดของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินและเด็กปกติที่ระดับอายุและเพศเดียวกันในชั้นสาธิตการศึกษาพิเศษ อนุบาลละอออุทิศ สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ สวนดุสิต ประชากรที่ศึกษาเป็นนักเรียนระดับอนุบาลศึกษา ซึ่งประกอบด้วยเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน อายุ 4-6 ปี มีระดับการสูญเสียการ

ไต้ยีน ระหว่าง 55-110 เดซิเบล จำนวน 30 คน และเด็กที่มีสภาพการฟังเป็นปกติ อายุ ระหว่าง 4-6 ปี จำนวน 45 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบทดสอบวาดภาพกูดอิน์ฟ-แฮร์ริส วิเคราะห์ข้อมูลโดยเปรียบเทียบความแตกต่างที่ระดับความ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยการทดลองค่า t (t-test) และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธี การทางจิตวิทยาร่วมกับผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ ตามหลักพัฒนาการทางศิลปะของโลเวนเฟลด์ (Lowenfeld) ผลของการวิจัย พบว่า คะแนนภาพวาดคนของเด็กที่มีความบกพร่องทางการ ไต้ยีนและ เด็กปกติที่ระดับอายุและ เพศเดียวกันไม่ต่างกัน และผลของการวิเคราะห์ภาพวาดของ เด็กที่มีความบกพร่องทางการไต้ยีน และ เด็กปกติตามหลักพัฒนาการทางศิลปะของโลเวนเฟลด์ โดยทั่วไปไม่แตกต่างกัน แต่มีเด็กที่มีความบกพร่องทางการไต้ยีนบางคนแสดงลักษณะพิเศษใน ภาพวาดคนที่แสดงถึงการขาดความมั่นใจในตนเอง และความมั่นคงทางอารมณ์ของเด็ก นอกจากนี้ ยังพบว่าเด็กที่มีความบกพร่องทางการไต้ยีนบางคนแสดงรายละเอียดในภาพวาดคนมากกว่า เด็กปกติ เช่น เข็มกลัดติดเสื้อ เข็มขัด กระดุม และ เชือกผูกรองเท้า เป็นต้น

ศุภฎี สุนทรารชุน (2531 : 91-125) ได้ทำการวิจัยเพื่อพัฒนาเนื้อหาารายวิชา การออกแบบลายพิมพ์ผ้า สำหรับนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ แผนกวิชาออกแบบสิ่งทอ วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา วิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพฯ โดยใช้วิธีวิจัยอนาคตแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) ซึ่งเป็นผลจากการแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะคาดการณ์แนวโน้มที่จะเกิดขึ้นจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 ท่าน การเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งประกอบด้วย ผู้ประกอบการธุรกิจ อุตสาหกรรมการพิมพ์ผ้า นักออกแบบลายพิมพ์ผ้า และนักวิชาการ การเก็บข้อมูลได้ดำเนินการ 3 รอบ โดยรอบแรกเป็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับคุณสมบัติที่นักออกแบบลายพิมพ์ผ้าจะต้องมี และหัวข้อ เนื้อหาวิชาที่จะต้องศึกษา แล้วนำผลการสัมภาษณ์มาจัดทำเป็นแบบสอบถาม แบบมาตราส่วน ประเมินค่า 5 ช่วงคะแนน เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจและออกความคิดเห็นในรอบที่สองและนำผล ของข้อความ จากแบบสอบถามในรอบที่สองที่มีค่ามัธยฐานตั้งแต่ 3.5 ขึ้นไป มาจัดทำเป็นแบบสอบถาม รอบที่สาม โดยใช้คำถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ช่วงคะแนน และคำถามปลายเปิดในเรื่อง เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายรายวิชา คำอธิบายรายวิชา การแบ่งหน่วยและบทเรียนและจุดประสงค์

การสอนเพื่อใช้ งามผู้เชี่ยวชาญอีกครั้งหนึ่ง ผลของข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามในรอบสุดท้ายนี้ ได้นำมาคำนวณหาค่ามัธยฐานและพิสัยระหว่างควอไทล์ แล้วจึงนำมาวิเคราะห์เสนอเป็นผลการวิจัย ในรูปตารางและความเรียง เขียนในรูปของ เนื้อหารายวิชา

ผลของการวิจัยทำให้ทราบถึงคุณสมบัติของนักออกแบบลายพิมพ์ผ้าที่พึงประสงค์ หลักวิชา การออกแบบ ลายพิมพ์ผ้าที่ควรศึกษาและการแบ่งหน่วยการสอน รวมไปถึงจุดประสงค์ของการสอน ที่ควรจะเป็นตามที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญได้เสนอความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และคาดการณ์ไว้

โกศล ภูพลอย (2532 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการแสดงออกทาง ศิลปะ โดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 10 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการแสดงออก ทางศิลปะ โดยการวาดภาพระบายสีตามเกณฑ์ขั้นพัฒนาการทางศิลปะ เด็กของ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 10 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย สร้างขึ้นจากหลักเกณฑ์ขั้น พัฒนาการทางศิลปะ เด็กของวิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ ผลการวิจัยพบว่าการแสดงออกทางศิลปะ โดยการวาดภาพระบายสีของกลุ่มตัวอย่างสามารถแสดงลักษณะต่าง ๆ แต่ละด้านตามขั้นพัฒนาการ ทางศิลปะ เด็กของวิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ ชั้นที่ 4 คือ ชั้นเริ่มต้นเขียนภาพอย่างของจริงได้ ทุกลักษณะ ซึ่งนักเรียนจะถ่ายทอดสิ่งที่ตนเคยพบเห็นจากประสบการณ์และสิ่งแวดล้อม โดยวาด เลียนแบบสิ่งต่าง ๆ การแสดงออกของนักเรียนทั้งหมดในแต่ละด้านจะมีลักษณะดังนี้คือ

1. ด้านการวาดภาพคน ลักษณะที่กลุ่มตัวอย่างแสดงออกได้มากที่สุด คือ การเน้น ความแตกต่างระหว่างเพศด้วยเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย คิดเป็นร้อยละ 99.23 และแสดงออก น้อยที่สุด คือ การแสดงอากัปกิริยาท่าทางการเคลื่อนไหวของร่างกาย แต่ยังมีผิดธรรมชาติและ ท่าทางแข็งกระด้าง คิดเป็นร้อยละ 23.08

2. ด้านการایشพื้นที่ว่าง ลักษณะที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ การแสดงความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ในภาพคืออย่างถูกต้องตามความเป็นจริง คิดเป็นร้อยละ 98.64 และแสดงออกน้อยที่สุด คือ การแสดงลักษณะสามมิติหรือส่วนลึกของวัตถุทางด้านข้าง คิดเป็นร้อยละ 15.38

3. ด้านการایشสี ลักษณะที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ การแสดงรอยแปรงหรือเส้นในการระบายสีซ้ำ ๆ ไปในแนวหรือทิศทางเดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 92.31 และแสดงออกน้อยที่สุด คือ การแสดงความแตกต่างของสีที่ใกล้เคียงกันได้ คิดเป็นร้อยละ 50.77

4. ด้านการออกแบบ ลักษณะที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุดคือการแสดงรายละเอียดความแตกต่างของเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย คิดเป็นร้อยละ 83.08 และแสดงออกน้อยที่สุด คือ เรื่องราวของภาพแสดงถึงความแตกต่างระหว่างเพศ คิดเป็นร้อยละ 66.92

สมาน สรรพศรี (2533 : 85-91) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูศิลปศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงใต้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูศิลปศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงใต้ และเพื่อศึกษาลำดับความสำคัญของปัจจัยที่ทำให้เกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ในด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ ความสำเร็จในการทำงาน เงินเดือนและผลประโยชน์เกื้อกูล สถานภาพทางสังคม นโยบายและการบริหารงาน ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูศิลปศึกษาจำนวน 120 คน จากโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงใต้ทุกโรงเรียนจำนวน 120 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วยแบบตรวจสอบรายการ แบบมาตราส่วนประเมินค่า วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ มัชฌิมเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลของการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ทำให้ครูศิลปศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากมี 9 ปัจจัย เรียงตามลำดับ คือ ความรับผิดชอบ ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ ความมั่นคงในการทำงาน ความสำเร็จในการทำงาน ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน สถานภาพทางสังคม นโยบายและการบริหารงาน ความก้าวหน้าในตำแหน่งการงาน สภาพแวดล้อมในการทำงาน ปัจจัยที่อยู่ในระดับน้อยมี 1 ปัจจัย คือ เงินเดือน และผลประโยชน์เกื้อกูล

อัญชลี เบล่งวิทยา (2533 : 193) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาเนื้อหารายวิชา การพิมพ์ผ่านตะแกรงบนพื้นราบสำหรับนักศึกษาระดับอนุปริญญา โปรแกรมวิชา ศิลปะการพิมพ์ วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ สหวิทยาลัยอิสานาใต้ มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนในรายวิชาการพิมพ์ผ่านตะแกรงบนพื้นราบสำหรับนักศึกษาระดับอนุปริญญา โปรแกรมวิชาศิลปะการพิมพ์ วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ สหวิทยาลัยอิสานาใต้ โดยมีขั้นตอนดำเนินการวิจัย 2 ขั้นตอน ในขั้นแรก ผู้วิจัยได้สำรวจความเป็นเบื้องต้นโดยการสำรวจความคิดเห็นจาก อาจารย์ นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ และนักศึกษาที่สำเร็จจากโปแกรมนี้ไปแล้ว ที่สังกัดภาควิชา ศิลปะ วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ โดยใช้แบบสอบถาม พบว่า มีความต้องการปรับปรุงรายวิชาการพิมพ์ผ่านตะแกรงบนพื้นราบในทุกด้าน ซึ่งรวมถึงด้านเนื้อหารายวิชาด้วย สำหรับขั้นตอนที่สองคือ ขั้นตอนการพัฒนาเนื้อหารายวิชาการพิมพ์ผ่านตะแกรงบนพื้นราบ โดยการใช่วิธีวิจัยอนาคต EDEFR กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วย อาจารย์ นักวิชาการ และผู้ประกอบการ โดยเน้นเฉพาะด้านการพิมพ์ผ่านตะแกรงบนพื้นราบ รวม 15 ท่าน ขั้นตอนในการเก็บข้อมูลมี 3 รอบ ประกอบด้วย การสัมภาษณ์ 1 รอบ ซึ่งผู้วิจัยนำผลของการสัมภาษณ์มาสร้างแบบสอบถาม และดำเนินการให้ผู้เชี่ยวชาญตอบแบบสอบถาม 2 รอบ แบบสอบถามดังกล่าวประกอบด้วยสาระสำคัญ 3 ด้าน คือ จุดประสงค์การเรียนการสอน เนื้อหา และกิจกรรม จากนั้นนำผลของแบบสอบถามรอบสุดท้ายเสนอเป็นผลงานวิจัย ผลของการวิจัยพบว่า ผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบของเนื้อหารายวิชาดังนี้ ด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน เน้นให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติให้เห็นความแตกต่างของหมึกพิมพ์ที่พิมพ์ลงบนวัสดุพื้นราบประเภทต่าง ๆ และสามารถอธิบายและปฏิบัติการใช้เครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์อย่างมีคุณภาพ ในส่วนของเนื้อหาที่มีความสำคัญ ได้แก่ ความรู้ในเรื่องต่อไปนี้เป็นลักษณะของผลงานการพิมพ์ผ่านตะแกรงบนพื้นราบ ฟ้าสกรีน ยางขาด การทำต้นแบบ โดยการถ่ายฟิล์ม และการทำแม่พิมพ์โดยวิธีการใช้แสง สำหรับในส่วนของกิจกรรมนั้น ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะให้เห็นการปฏิบัติจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการใช้ฟ้าสกรีน ยางขาด และ เครื่องมือ การพิมพ์ผ่านตะแกรงบนพื้นราบอย่างถูกวิธีตลอดจนการทำแม่พิมพ์โดยวิธี กาวอัด

จากการศึกษางานวิจัยเหล่านี้ ทำให้ได้ทราบถึงปัญหาที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปะของเด็กที่มีผู้วิจัยหลายท่านได้ทำการศึกษาในประเด็นต่าง ๆ สภาพการเรียนการสอนศิลปะศึกษานในระดับ

มัธยมศึกษาตอนต้นที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหาร ครูศิษย์ศึกษา ตลอดจนนักเรียน อีกทั้งทำให้ได้มองเห็น
แนวทางการวิจัยที่สามารถนำมาปรับใช้กับการศึกษาแก่ผู้ดำเนินการประกวดศิลปะนักเรียนระดับ
มัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาด้วยวิธีวิจัยอนาคตแบบ EDFR ได้เป็นอย่างดี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย